

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ
ІНСТИТУТ імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
Факультет соціології і права
Кафедра теорії та практики управління

«На правах рукопису»
УДК 351.82:339.137.2:346.546(477)

«До захисту допущено»
В.о. завідувача кафедри
_____ Р.І. Пашов
«___» _____ 20__ р.

Магістерська дисертація
на здобуття ступеня магістра
зі спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
за освітньо-професійною програмою «Публічне адміністрування та
електронне урядування»
на тему: «Вдосконалення державної політики України у сфері захисту
економічної конкуренції»

Виконав:

студент VI курсу, групи СУ-з31мп
Борохович Євгеній Олександрович _____

Науковий керівник:

доцент кафедри теорії та практики управління,
к. філос. н., доцент,
Архипова Євгенія Олександрівна _____

Рецензент:

доцент кафедри історії, к. іст. н., доцент,
Чолій Сергій Васильович _____

Засвідчую, що у цій кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць інших
авторів без відповідних посилань.
Здобувач _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ КОНКУРЕНЦІЇ	7
1.1. Конкуренція в умовах євроінтеграції	7
1.2. Політика Європейського Союзу у сфері захисту економічної конкуренції	16
Висновки до першого розділу	23
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	25
2.1. Повноваження органів державної влади щодо реалізації політики захисту економічної конкуренції	25
2.2. Роль Антимонопольного комітету України в реалізації державної політики захисту економічної конкуренції	34
Висновки до другого розділу	41
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	43
3.1. Механізми вдосконалення нормативно-правового регулювання діяльності Антимонопольного комітету України.....	43
3.2. Інструменти посилення антимонопольного регулювання в Україні	45
3.3. Підвищення ефективності діяльності Антимонопольного комітету України	49
Висновки до третього розділу	56
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64

ВСТУП

Актуальність дослідження. Кожна країна, що прагне бути дійсно незалежною та розвиненою державою, розробляє внутрішню та зовнішню політики таким чином, щоб якнайшвидше та з мінімальними ризиками досягти поставленої мети. Україна демонструє усьому світу, що вона прагне набутися статусу рівноправного члена Європейського Союзу, де усі країни рівні у своїх правах та доступі до ринків збуту як в межах відповідного союзу, так і за його межами. Країни Європейського Союзу характеризуються розвиненою економікою, а також високим виробничим, технологічним та науковим розвитком, що є надзвичайно важливим елементом для посилення конкурентоспроможності товарів, що там виробляються.

Конкуренція в країнах, що забезпечили її процвітання, є двигуном прогресу та рушійною силою в науковій діяльності, оскільки чим краще організовано виробничий процес, тим менші виробничі затрати та тим вигідніше кінцевому споживачу придбати товар у певного виробника. Проте існують ситуації, коли недобросовісні суб'єкти господарювання провадять таку боротьбу за свого споживача, коли їх дії направлені на хижацьке завойовування ринку, незважаючи на засоби, якими воно реалізується. Для попередження таких дій або мінімізації їх наслідків створюються національні конкурентні відомства, яким в Україні є Антимонопольний комітет.

Європейський Союз, усвідомлюючи роль та місце конкуренції в економічному розвитку, виділяє окремий переговорний розділ конкурентній політиці та висуває вимоги щодо імплементації норм права Європейського Союзу до законодавства України, як умову, за виконання якої Україна матиме змогу рухатись у напрямку євроінтеграції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота була виконана на кафедрі теорії та практики управління факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» згідно з

ініціативною темою «Трансформації системи публічного управління України в умовах реалізації цілей сталого розвитку» (ДР №0118U100522), процеси розвитку й удосконалення механізмів та інструментів посилення антимонопольного регулювання в Україні.

Стан наукової розробки проблеми. Загалом питанням нормативно-правового регулювання добросовісної конкуренції, економічної та конкурентної політики держави розглядали у своїх працях такі науковці, як О. Бакалінська, О. Безух, О. Вінник, С. Валітов, Д. Задихайло, Н. Саніахметова, Ю. Тобота, К. Тотьєв, В. Щербина.

Концептуально-методологічні трансформації економічної теорії вивчали такі науковці, як А.А.Мазаракі, В.Д. Лагутін, А.Г. Герасименко, а макроекономічному виміру національної конкурентоспроможності за умов глобалізації присвятили свої роботи такі науковці, як Ю.М. Уманців та Д.О. Золіна.

Крім того, не можна не згадати також і здобутки як класичної, так і неокласичної економічних шкіл, представниками яких є А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Кейнс, П. Самуельсон, Дж. Робінсон, Й. Шумпетер, М. Портер, А. Маршал. Класики економічної науки, такі як С. Ситник, Н. Конон, С. Телешун, І. Рейтерович, розглядали у своїх працях питання сутності економічної конкуренції та конкурентоспроможності.

Метою дипломної роботи є удосконалення механізмів реалізації державної політики України у сфері захисту економічної конкуренції.

Реалізація поставленої мети зумовлює вирішення наступних **завдань**:

- узагальнити теоретичні аспекти функціонування державної політики у сфері захисту конкуренції;
- проаналізувати європейський досвід у сфері захисту конкуренції;
- розкрити повноваження органів державної влади, зокрема Антимонопольного комітету України, щодо реалізації політики захисту економічної конкуренції;

- розкрити механізми вдосконалення нормативно-правового регулювання діяльності Антимонопольного комітету України;
- розкрити інструменти посилення антимонопольного регулювання в Україні;
- виявити можливості підвищення ефективності діяльності Антимонопольного комітету України.

Об'єктом дослідження є державна політика України у сфері захисту економічної конкуренції.

Предметом дослідження є державні механізми забезпечення захисту економічної конкуренції в Україні та в зарубіжних країнах.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети, під час роботи над кваліфікаційною роботою на здобуття ступеня магістра було використано такі методи наукового дослідження як:

- теоретичне узагальнення, порівняння, аналіз та синтез, що допомогли з'ясувати теоретичні та методологічні основи конкуренції в економіці держави;
- системний аналіз, із застосуванням якого було встановлено роль та місце державної політики у сфері захисту конкуренції, а також ідентифіковано проблемні питання, що виникають під час її реалізації;
- порівняльний аналіз та екстраполяція українського та європейського досвіду правозастосування під час захисту конкуренції;
- логічне узагальнення, що використовувався під час роботи над формуванням висновків та рекомендацій.

Новизна одержаних результатів полягає у здійсненні комплексного аналізу законодавчих актів України та Європейського Союзу у сфері захисту економічної конкуренції.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження та рекомендації можливо використовувати для підготовки стратегій, нормативно-правових актів, чи інших документів, що регулюють економічну конкуренцію, що сприятиме усуненню недоліків у чинному законодавстві та

адаптації до європейських стандартів. Антимонопольний комітет України може використовувати результати дослідження для покращення своєї роботи, наприклад, для розробки стратегій боротьби з недобросовісною конкуренцією або монополією.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Теоретичні положення та результати дослідження були апробовані на V Міжнародній науково-практичній конференції «CURRENT TRENDS IN SCIENTIFIC RESEARCH DEVELOPMENT» (12-14.12.2024 м. Бостон, Сполучені Штати Америки).

Публікації. За матеріалами дослідження опублікована одна робота:

Борохович Є., Архипова Є. Публічне управління в системі захисту економічної конкуренції. Current trends in scientific research development. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. BoScience Publisher. Boston, USA. 2024. Pp 580-583. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2024/12/CURRENT-TRENDS-IN-SCIENTIFIC-RESEARCH-DEVELOPMENT-12-14.12.24.pdf>

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури з 45 джерел. Загальний обсяг роботи складає 69 сторінок, обсяг основного тексту – 63 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ КОНКУРЕНЦІЇ

1.1. Конкуренція в умовах євроінтеграції

З набуттям Україною своєї незалежності у 90-х роках минулого сторіччя перед нашою державою постали нові виклики, що є вирішальними для визначення подальшого вектору розвитку.

Перш за все, постало нагальне питання про необхідність переходу від вже звичної на той час неконкурентної планово-адміністративної економіки до кардинально відмінної економічної системи, що базується на засадах вільного вибору провадження виду господарської діяльності, де основу економічних відносин відіграє ринок, тобто ринкова економіка.

В умовах сьогодення, закріплення на законодавчому рівні чітких, прозорих та зрозумілих правил конкуренції є одним з найважливіших інструментів впливу на економіку держави.

Задля кращого розуміння, необхідно розібрати поняття «конкуренція» відповідно до різних джерел, що наведено в табл. 1.1:

Таблиця 1.1

Визначення поняття «конкуренція» відповідно до різних джерел

№	Джерело	Визначення
1	Закон України "Про захист економічної конкуренції"	змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку [8]
2	М. Портер	це процес суперництва між компаніями, який змушує їх адаптуватися до змін ринкового середовища, інновацій і зростаючих потреб споживачів.

Продовження таблиці 1.1

3	А. Сміт	конкуренція є «невидимою рукою» ринку, яка сприяє оптимальному розподілу ресурсів і встановленню ринкової рівноваги через природний відбір найефективніших суб'єктів [3]
4	П. Хейне	це прагнення якнайкраще задовольнити критерієм доступу до рідких благ [13]
5	А. Юданов	це боротьба фірм за обмежений обсяг платоспроможного попиту споживачів, яка ведеться ними на доступних сегментах ринку [13]
7	Б. Шлюсарчик	це боротьба підприємств за економічні вигоди від продажу товарів і послуг, а також за ринки постачання і збуту, за робочу силу [13]

Отже, можна сказати, що конкуренція – це процес суперництва між суб'єктами ринку із залученням споживачів задля досягнення лідерства та економічної вигоди, яке базується на якості продукції, ціноутворення, впровадженні інноваційних процесів, ефективному використанню ресурсів.

Визначивши поняття «конкуренція», потрібно також розібрати термін «конкурентоспроможність» для ширшого розкриття даного питання:

Конкурентоспроможність – це здатність одного суб'єкта або об'єкта перевершити іншого у певних умовах.

Чинниками конкурентоспроможності є елементи, процеси та явища, що впливають на показники діяльності підприємства. Їх виділяють два:

1. Внутрішні чинники – сукупність можливостей підприємства, які прямо впливають на якість та собівартість реалізованих товару та/або послуги, наприклад, виробництво, ресурси, виробничий потенціал, управління, фінансування, маркетинг, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, тощо;

2. Зовнішні чинники – сукупність суб'єктів господарювання зовнішніх чинників, що впливають або можуть вплинути на функціонування підприємства, наприклад, зовнішня та внутрішня державна політика, соціальні

умови, економічні умови, природно-ресурсний потенціал, інституціональне середовище, монополізація економіки, ринкові чинники.

Також, необхідно розібрати ще декілька понять, які розкривають форми ринку [1; 3; 11; 14].

Монополія – це форма ринку, на якому є тільки один продавець певних товарів та/або послуг та цей суб'єкт визначає умови продажу та ціну і повністю контролює пропозицію, наприклад, «природні монополії», які зустрічаються у водопостачанні та енергетиці.

Олігополія – це форма ринку, де є невелика кількість великих компаній, що домінують на ринку серед інших, впливаючи на обсяг виробництва товару та/або послуги і ціну, наприклад, мобільні оператори та автомобільний ринок.

Монопсонія – це форма ринку, де є тільки один покупець певного товару та/або послуги, що диктує умови постачальникам, наприклад, державна закупівля озброєння.

Олігопсонія – це форма ринку, де є декілька великих покупців, що домінують та контролюють ринок, впливаючи на постачальника, наприклад, переробка сільськогосподарської продукції.

Провівши аналіз термінології, можна сказати, що деякі форми ринку мають взаємозв'язок, такі як монополія та монопсонія: вони обмежують конкуренцію з одного боку ринку; олігополія та олігопсонія: зменшують конкуренцію між кількома великими суб'єктами.

В залежності від видів, форми та методу [14, С.6-9], конкуренція буває:

- Досконала – «ідеалізований ринок», тобто продавці та споживачі не можуть впливати на ціну;
- Недосконала – продавці мають ринкову владу та конкурують за обсяг продажів, наприклад, монополістична та олігополістична конкуренції;
- Внутрішньогалузева – конкуренція між різними виробниками, що діють в одній галузі економіки;
- Міжгалузева – конкуренція між виробниками, що діють в різних галузях економіки;

- Міжнародна – конкуренція між підприємствами різних країн за більш вигідні умови виробництва та збуту товарів та/або послуг на міжнародному ринку;
- Цінова – забезпечується зниженням вартості продукту;
- Нецінова – забезпечується поліпшенням якісних характеристик продукту (якості, надійності, довговічності) або поліпшенням умов його реалізації. При цьому вартість залишається незмінною.

Класифікація видів конкуренції наведена у рис. 1.1.

Рис. 1.1. Класифікація конкуренції [14]

В Україні законодавець наводить визначення терміну конкуренція у статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції», згідно з яким конкуренція визначається як змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибрати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку [8].

Таким чином, щоб більш повно та всебічно усвідомити саме значення конкуренції для держави, варто окремо розглянути основні її функції (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Функції конкуренції [23]

Із наведеної вище схеми стає очевидним, що конкуренція відіграє одну з ключових ролей в ринковій економіці та в державі загалом. Тобто конкуренція є одним із механізмів реалізації функцій держави.

В цілому якщо розглядати конкуренцію, можна побачити, що вона забезпечує реалізацію як економіко-правових так і публічно-політичних функцій.

Серед економіко-правових функцій можна виділити – управління економікою, координацію виробничих сил та розподіл ресурсів.

Важливими функціями конкуренції є також мотивація суспільних сил до участі у виробництві, до науково-технічної діяльності, а також забезпечення гарантій свободи підприємництва. Серед публічно-політичних функцій найважливішою функцією є обмеження консолідації капіталу, що потенційно наділяє його власників політичною владою в руках незначної кількості осіб [12].

Ефективність конкурентної політики держави залежить від регуляторної діяльності державних органів і установ, які в межах власних повноважень повинні реалізовувати регуляторну, промислову, регіональну політику держави. Під час розробки та впровадження актів в межах кожної такої політики, органи влади повинні вирішувати такі важливі завдання як забезпечення технічного розвитку галузі, подолання можливого відставання у соціально-економічному становищі окремих регіонів тощо [5].

В цілому, мета конкурентної політики полягає у забезпеченні функціонування та взаємодії ринкових сил незалежно від галузевих, територіальних чи адміністративних особливостей. Подекуди, зростання конкурентної боротьби в межах певної галузі на перший погляд може мати вигляд буцімто це політично неприйнятний та занадто складний, довготривалий і надто ризикований шлях для подолання проблематики, що виникла у економіці [23].

Поставлені політичні завдання можуть схиляти органи влади до підміни засобів стимулювання вільного змагання ринкових сил встановленням фактичного і повного контролю з боку держави над діяльністю відповідних суб'єктів господарювання.

Конкуренція, як один з ключових факторів розвитку ринкової економіки є тим елементом, що має заохочуватися органами державної влади на кожному рівні. Усі рішення, що приймаються ними мають бути спрямовані на виконання такого завдання державної конкурентної політики як заохочення конкуренції [17; 18; 27].

Маючи на меті реалізувати ті чи інші заходи, направлені на встановлення правил ведення господарської діяльності суб'єктами господарювання для забезпечення регіональних чи галузевих інтересів, державні органи можуть приймати рішення, навіть не усвідомлюючи потенційне настання негативних наслідків для конкуренції.

Втручання державних органів у сфери виробництва та розподілу товарів нажаль є відомим явищем, яке в тій чи іншій мірі можна спостерігати не лише в Україні, а й в інших країнах із розвиненою ринковою економікою [11].

У процесі розвитку ринкових відносин, досягнути найбільшої ефективності у підприємництві можливо шляхом забезпечення постійного вдосконалення елементів, що проявляються у методах та засобах ведення конкурентної боротьби. Вважається, що найефективнішою економікою, що можливо реалізувати в державі є абсолютно конкурентна економіка. Наразі, дедалі частіше поряд із терміном «абсолютно конкурентна економіка» можна зустріти термін «досконалої конкуренції» [11; 14].

Досягти досконалої конкуренції можливо за умови реалізації 4-ох умов, що є фундаментальними для кожного конкретного товарного ринку, а саме:

Рис. 1.3. Умови для досягнення досконалої конкуренції [27]

Лише у випадку, коли ринок складається з усіх наведених вище умов, він може вважатися абсолютно конкурентним. При цьому, у разі якщо така

ситуація властива не лише одному товарному ринку, а на всіх товарних ринках, що існують всередині держава, можна вважати, що її економіка є повністю конкурентною [27].

За таких умов, ціна на той чи інший товар буде рівною граничним витратам на виробництво відповідного товару, а усі товари вироблятимуться з мінімальними затратами, тобто з максимальною ефективністю.

Саме такої ситуації прагне досягти Європейський Союз, у тому числі, у зв'язку із цим, термін «економічна конкуренція» в актах права Європейського Союзу немає спеціального нормативного визначення, оскільки він разом зі всіма факторами, що впливають на економіку та мотивацію чинити конкурентну боротьбу за свого споживача, становить всеосяжну характеристику та фундамент ринкових відносин [17; 18; 45].

В усіх країнах Європейського Союзу прийняті та успішно реалізуються законодавчі акти, що регулюють відносини, які виникають в процесі реалізації конкурентної політики тої чи іншої країни-члена Європейського Союзу.

Розвиток нормативно-правового регулювання захисту економічної конкуренції започатковано 18 лютого 1992 року, коли Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності». Вказаний закон втратив свою чинність через 10 років існування, а саме 27 лютого 2002 року, що було викликано необхідністю удосконалення чинного законодавства та наближення його до стандартів конкурентного законодавства Європейського Союзу.

Так, Указом Президента України від 11 червня 1998 року № 615/98 затверджено Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу, яка декларує основну стратегічну мету України, яка в свою чергу полягає у вступі України до Європейського Союзу [24].

Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу є одним із основних та найважливіших напрямів інтеграційного

процесу України, що передбачено, зокрема, в положеннях вказаної вище Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу [24].

Відповідна адаптація полягає у наближенні норм законів України до європейської правової системи для забезпечення розвитку політичної, підприємницької, соціальної та культурної активності наших співвітчизників, а також економічного розвитку України до рівня європейської спільноти.

Своєю чергою, розвиток процесу економічної інтеграції, як закріплено у згаданий вище стратегії, полягає у лібералізації і синхронізованому відкритті ринків Європейського Союзу та України, взаємному збалансуванні торгівлі, наданні на засадах взаємності режиму сприяння інвестиціям з Європейського Союзу в Україну та українським експортерам на ринках Європейського Союзу, запровадженні спільного правового поля і єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки виробників. Економічна інтеграція базується на координації, синхронізації та відповідності прийняття рішень у сфері економіки України та Європейського Союзу і передбачає ліквідацію обмежень розвитку конкуренції та обмеження застосування засобів протекціонізму, сформування основних економічних передумов для набуття Україною повноправного членства у ЄС [24].

Таким чином, в Україні з моменту проголошення рішення про подальший рух до наближення нашої держави до європейської спільноти, почалася плідна робота над удосконаленням наявної в Україні законодавчої бази.

Країни-члени Європейського Союзу як і інші держави з розвинутою економікою приділяють велике значення конкуренції, оскільки вона є рушійною силою для впровадження прогресивних технологій в кожній окремій галузі, а також розвитку економіки держави в цілому.

Рис. 1.4. Цілі державної конкурентної політики [11]

Отже, цілі державної конкурентної політики спрямованні на створення сприятливих умов для ефективного функціонування ринкової економіки. Реалізація цих цілей стимулює економічний розвиток, сприяє конкурентному середовищу та забезпечує добробут суспільства.

1.2. Політика Європейського Союзу у сфері захисту економічної конкуренції

Основним завданням правових актів Європейського Союзу є забезпечення процесів інтеграції положень відповідних нормативних актів у національне законодавство країн-членів Європейського Союзу відповідно до принципів верховенства права та прямої дії.

Ця законодавча практика має на меті однорідне застосування норм права Європейського Союзу, з одного боку, і врахування національних відмінностей у положеннях законодавчих актів держав-членів, з іншого [12]. Норми, що регулюють виключну компетенцію Європейського Союзу щодо встановлення правил конкуренції, необхідних для функціонування внутрішнього ринку,

містяться як в установчих договорах, так і в актах вторинного права Євросоюзу, що видаються його інститутами. Система джерел конкурентного права Європейського Союзу включає в себе систему спеціальних принципів регулювання конкуренції та основні доктрини, які розвиваються практикою судової системи ЄС. Таким чином, основними джерелами правового регулювання діяльності підприємств є норми установчих договорів [23].

Особливу увагу у Договорі про функціонування Європейського Союзу приділено правилам конкуренції, які розглядаються у відповідному розділі (розд. VII, ст. 101-109). Цей розділ формально поділений на дві секції: правила, що стосуються підприємств (ст. 101-106), та норми про державну допомогу (ст. 107-109). Ці норми містяться в Договорі про функціонування Європейського Союзу як одне з головних джерел правового регулювання конкуренції в Європейському Союзі. Вони є обов'язковими для дотримання всіма підприємствами, що здійснюють діяльність на території Європейського Союзу [26].

Статті 101 і 102 Договору про функціонування Європейського Союзу, які містять положення про заборону угод, домовленостей та зловживання домінуючим становищем на ринку, мають пряму дію в правових системах держав-членів. Це означає, що будь-який суб'єкт права може посилатися на ці статті і прямо відстоювати свої права в національних судах [26; 33; 37].

Регламент Ради (ЄС) № 1/2003 [39] визначає порядок застосування правил конкуренції. Він замінив Регламент № 17 від 6 лютого 1962 року, який регулював політику конкуренції до 2004 року. Однією з головних змін, що закладено в Регламент № 1/2003 [39], є зміцнення децентралізованої системи застосування правил конкуренції, що заснована на системі юридичного винятку з прямою дією. Це означає, що в кожній державі-члені ЄС існують органи, які мають компетенцію застосовувати правила конкуренції та проводити розслідування у разі порушень конкурентного законодавства.

Аналізуючи систему правил конкуренції, яка визначена у Договорі про функціонування Європейського Союзу та впроваджується згідно з

Регламентом № 1/2003 [36], є важливим інструментом для забезпечення чесної та відкритої конкуренції на ринку, захисту прав споживачів та забезпечення ефективної діяльності підприємств.

Регламент ЄС № 1/2003 та Регламент № 773/2004 покликані на забезпечення захисту конкуренції в ЄС, які доповнюють вже існуючі інструменти в національних правових системах держав-членів Європейського Союзу. Європейська конкурентна мережа (European Competition Network (ECN)), що складається з Комісії Європейського Союзу як головної інституції, що відповідає за реалізацію спільної конкурентної політики та національних органів країн-членів Європейського Союзу у сфері конкуренції сприяє обміну інформацією, консультаціям, координації заходів, включаючи проведення розслідувань у сфері конкуренції та прийняття рішень [39].

Застосування ст. 101 і 102 Договору про функціонування Європейського Союзу має значний вплив на економіку ЄС, оскільки ці положення регулюють конкуренцію на внутрішньому ринку, забезпечуючи здорову конкуренцію та захищаючи інтереси споживачів. У разі порушення правил конкуренції національні конкурентні органи та Європейська Комісія можуть накласти на підприємства або групи підприємств штрафні санкції та/або поведінкові зобов'язання, що полягатимуть у вжитті конкретних дій для відновлення конкуренції на ринку.

Загалом, застосування положень Регламенту ЄС № 1/2003 та Регламенту № 773/2004 є важливим елементом регулювання конкуренції в ЄС, що сприяє створенню сприятливих умов для підприємств та споживачів.

У 2017 році Європейська Комісія запропонувала Директиву, яка б дозволила антимонопольним органам держав-членів бути більш ефективними у правозастосуванні та забезпечити належне функціонування на внутрішньому ринку.

Ця пропозиція була підготовлена на основі Повідомлення Комісії про десять років застосування Регламенту Ради 1/2003 (COM (2014) 453), в якому

було визначено низку сфер, в яких необхідно вжити заходів для підвищення ефективності національних конкурентних відомств.

Директива (ЄС) 2019/1 [5] була підписана 11 грудня 2018 року та опублікована в Офіційному віснику Європейського Союзу 14 січня 2019 року (Директива ECN+). Держави-члени повинні були імплементувати Директиву ECN+ в національне законодавство до 4 лютого 2021 року.

Директива ECN+ має на меті забезпечити, щоб при застосуванні однакової правової бази, а саме антимонопольних правил Європейського Союзу, національні конкурентні відомства мали відповідні інструменти правозастосування, щоб створити справжній спільний простір правозастосування у сфері конкуренції. Директива дозволяє національним конкурентним відомствам:

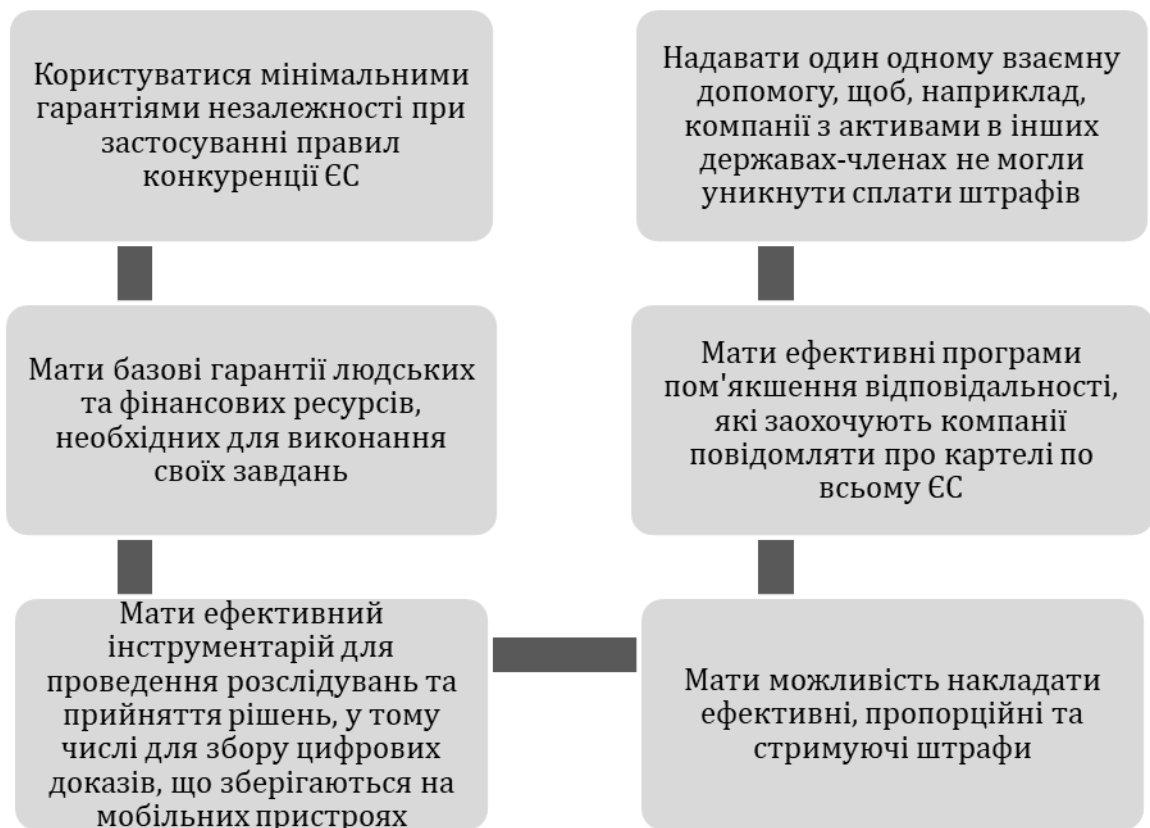

Рис. 1.5. Шляхи забезпечення реалізації спільної конкурентної політики в Європейському Союзі [3; 17; 18; 24]

5 вересня 2024 року Європейська Комісія схвалила Звіт для Ради та Європейського Парламенту про правові рамки та використання забезпечувальних заходів національними конкурентними відомствами.

Директива ECN+ надає національним конкурентним відомствам повноваження застосовувати тимчасові заходи, які забезпечують збереження конкуренції під час проведення антимонопольного розслідування. У декларації, що додається до Директиви, Європейська Комісія взяла на себе зобов'язання «провести аналіз того, чи існують засоби для спрощення прийняття тимчасових заходів в рамках Європейської мережі конкуренції».

У звіті йдеться про те, що національні конкурентні відомства, які частіше використовують тимчасові заходи, часто мають більш легкі процедурні правила, іноді в поєднанні навіть з менш суворими правовими вимогами щодо застосування цих заходів [5].

Для досягнення мети Директиви ECN+ необхідно забезпечити, щоб національні органи мали однаковий набір повноважень щодо проведення розслідувань та прийняття рішень, а також надавали широкі повноваження щодо взаємодопомоги між органами з питань конкуренції різних країн-членів. Директива передбачає, що національні конкурентні відомства матимуть повноваження встановлювати пріоритети та відхиляти скарги, якщо вони не є пріоритетними. Крім того, держави-члени повинні забезпечувати національні конкурентні відомства кваліфікованими працівниками, достатніми фінансовими, технічними та технологічними ресурсами, а також надавати можливість вільного розпорядження своїми бюджетними коштами.

Зважаючи на ці розширені повноваження національних конкурентних відомств, Директива вимагає від держав-членів Європейського Союзу забезпечення необхідної кваліфікації, ресурсів та бюджетних коштів для здійснення цих повноважень. Крім того, Директива ECN+ спрямована на покращення співпраці між національними конкурентними відомствами різних держав-членів, зокрема, через забезпечення взаємодії при проведенні розслідувань і обмін інформацією.

Загалом, ці заходи повинні сприяти зміцненню конкуренції на внутрішньому ринку ЄС, захисту інтересів споживачів та забезпеченню рівних умов для підприємств у всіх державах-членах.

Директива ECN+ також розширила повноваження національних конкурентних відомств держав-членів ЄС, які тепер можуть накладати пропорційні та перешкоджаючі штрафи на суб'єктів господарювання, які порушують конкурентне законодавство або перешкоджають розслідуванню. Штрафні санкції повинні бути принаймні на рівні 10% від загального світового обігу відповідного підприємства. Крім того, вона встановлює політику поблажливості до учасників угоди, які добровільно визнають наявність картелю, і це може призвести до зменшення їхнього штрафу. Регламент ЄС № 1/2003 не містив таких положень.

Також існують акти вторинного законодавства, які регулюють процедури виконання положень Договору про функціонування Європейського Союзу.

У сфері картельної практики важливе місце займають Регламенти про групові винятки із заборон, наприклад, Регламент про науково-дослідну діяльність № 1217/2010 та Регламент про спеціалізацію № 1218/2010 у горизонтальних угодах [37].

У сфері вертикальних угод було прийнято Регламент Комісії № 330/2010 [38].

У межах контролю за концентрацією важливе значення має Регламент Ради (ЄС) №139/2004 [40], а у для державної допомоги був прийнятий Регламент Ради ЄС № 659/1999 [41].

Крім регламентів та директив, до джерел конкурентного права Європейського Союзу належать різні довідкові та інформаційні повідомлення Європейської Комісії, її керівні настанови та інші документи.

Важливо зауважити, що в конкурентному праві ЄС діє достатньо активна практика прийняття та застосування актів так званого «м'якого» права [44].

Прикладами таких актів є Повідомлення Комісії про її співпрацю з національними судами держав-членів щодо застосування ст. 101 і 102 Договору про функціонування Європейського Союзу, Повідомлення про

доктрину *de minimis*, Повідомлення щодо визначення відповідного ринку в цілях антимонопольного права ЄС, Повідомлення – Керівні настанови щодо концепції впливу на торгівлю, Повідомлення Комісії ЄС – Керівні настанови щодо застосування п. 3 ст. 101 Договору про функціонування Європейського Союзу тощо.

Такі документи Комісії, хоча не є обов’язковими, проте відіграють важливу роль у практичному застосуванні правил конкуренції Судом ЄС, національними судами та національними конкурентними відомствами.

Такі акти також мають широке застосування в методологічному аспекті, оскільки, сприяють систематичній та послідовній практиці застосування законодавства, тлумаченню правових норм, роблять законодавство більш прозорим, зрозумілим та передбачуваним для осіб, які його застосовують.

Хоча такі документи мають рекомендаційний характер та не мають прямої юридичної сили, але вони допомагають забезпечити однакове тлумачення законодавства в різних країнах та забезпечують більш ефективне застосування антимонопольного законодавства в Європейському Союзі.

В Європейському Союзі важливо звертати увагу і на судові рішення. Судові рішення ухвалюються після розгляду скарг на рішення, що прийняла Європейська Комісія – орган, який уособлює собою виконавчу владу та наділений нормотворчими та квазісудовими повноваженнями. Судова практика ЄС сформувала систему принципів антимонопольного права, які стали основними «доктринами» права ЄС. На це вказують пояснення Суду ЄС щодо таких понять конкурентного регулювання, як «підприємство», «єдиний економічний суб’єкт господарювання», «вплив на внутрішній ринок ЄС», «узгоджена практика» та інші [31; 32; 33].

У Європейському Союзі існує практика укладання спеціальних угод про конкуренцію з деякими третіми країнами, з метою поліпшення співпраці та координації між конкурентними відомствами сторін угоди. Наприклад, Угода між Європейськими співтовариствами та урядом Канади щодо застосування права конкуренції 1999 року [31] та Угода між Європейським співтовариством

та Урядом Японії про співпрацю у сфері антиконкурентної діяльності [32] є прикладами таких угод. Основна мета цих угод полягає у зменшенні наслідків або можливості виникнення розбіжностей між сторонами через застосування свого конкурентного права у тій чи іншій ситуації.

Висновки до першого розділу

Конкуренція може появлятися у різних формах, видах та методах проте вона є запорукою процвітання та розвитку економіки та незалежності будь-якої держави. Відповідна теза зумовлена тим, що суб'єкти господарювання, прагнучи задовольнити попит та побажання своїх споживачів, здійснюють заходи для вдосконалення виробничих потужностей, властивостей товару, що ними виробляється або продається, надають додаткові послуги та вживають інших заходів для того, щоб здобути більшу кількість споживачів.

У певній мірі конкуренція забезпечує відсутність стагнації на тому чи іншому ринку, оскільки його учасники вимушені весь час вдосконалювати існуючу матеріальну базу та вигадувати щось нове для задоволення найбільш вибагливого кінцевого споживача, що є рушійною силою для розвитку не лише задіяної галузі економіки, а й суміжних галузей, що вимушені реагувати відповідним чином для задоволення нового попиту. Завдяки цьому збільшується додана вартість на товари, що виробляються в межах митної території країни та, як наслідок, збільшується прибутковість.

Взаємозалежність між наявною конкурентною боротьбою та ступенем розвитку економіки держави вивчали провідні науковці світу, а країни з розвиненою економікою є показовими прикладами успішної реалізації конкурентної політики на державному рівні. Таким прикладом є Європейський Союз та країни його члени. По-перше, кожна країна, що входить до складу Європейської спільноти в межах свого суверенітету успішно реалізує внутрішню конкурентну політику, а по-друге конкурентна політика кожної держави враховує інтереси усієї Європейської спільноти, що

робить Євросоюз взірцем та еталоном для наслідування. Україна також стала на шлях до вступу у Євросоюз та протягом останніх років імплементує у своє законодавство найкращі правові норми, що забезпечують успішну реалізацію державної політики і сфері захисту конкуренції.

Пошук універсальної методології для оцінювання діяльності державних інституцій, яка дозволяла б аналізувати їхню ефективність у контексті досягнення головної мети – забезпечення максимального суспільного добробуту – триває. Необхідний підхід, який би інтегрував різні параметри якості державного управління, базувався на принципах «ефективного публічного управління» та враховував би, насамперед, зовнішню оцінку з боку користувачів державних послуг.

Фундаментом такого інтегрованого підходу до аналізу ефективності органів державного управління може стати концепція створення суцільної цінності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

2.1. Повноваження органів державної влади щодо реалізації політики захисту економічної конкуренції

Оновлене українське конкурентне законодавство (це система правових норм, які регулюють відносини між учасниками ринку з метою забезпечення чесної конкуренції, захисту прав споживачів, запобігання монополізації та недобросовісній конкуренції. Основу цього законодавства складають Конституція України, закони, підзаконні акти та міжнародні угоди) розроблено на базі його німецького аналогу з урахуванням українських реалій. Саме тому в Законі України «Про захист економічної конкуренції», який було прийнято Верховною Радою України 11 січня 2001 року, міститься значна кількість норм, що мають майже ідентичні відповідники у законодавстві Німеччини. Між тим, Закон України «Про захист економічної конкуренції» [8] ще на стадії проекту неодноразово обговорювався на численних консультаціях з Європейською Комісією, до написання його норм залучалися експерти з Німеччини, а також враховувались найкращі практики країн-членів Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку [22].

Одним із найголовніших законодавчих актів України, в контексті формування державної політики України у сфері захисту економічної конкуренції є Закон України «Про захист економічної конкуренції», який у відповідності до своєї преамбули визначає правові засади та принципи захисту економічної конкуренції в Україні [8].

Так, на законодавчому рівні державній політиці у сфері розвитку економічної конкуренції та обмеження монополізму присвячена стаття 4 Закону України «Про захист економічної конкуренції», згідно до положень

якої, державна політика в цій сфері спрямована на розвиток конкуренції та зменшення монополізму в бізнесі [8].

Вказане включає заходи для розподілу економіки, а також фінансову, матеріально-технічну, інформаційну та консультативну підтримку підприємств, які сприяють конкуренції. Цю політику реалізують державні органи, місцеві ради та контролюючі органи.

Крім того, в Україні законодавчо закріплений обов'язок усіх учасників ринку, включаючи підприємства та органи влади, підтримувати розвиток конкуренції і уникати дій, які можуть зашкодити конкурентному середовищу [8].

Державні органи, відповідальні за регулювання економіки, здійснюють моніторинг закріплених за ними ринків для аналізу та прогнозування їх розвитку.

Контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, а також захист інтересів підприємств і споживачів, здійснює спеціально створений для цього державний орган зі спеціальним статусом, яким є Антимонопольний комітет України.

Органи влади та місцевого самоврядування зобов'язані допомагати Антимонопольному комітету України в його роботі щодо підтримки конкуренції, обмеження монополій та контролю за дотриманням законодавства [6].

Інституційне забезпечення антимонопольного регулювання в Україні здійснюється Антимонопольним комітетом України, який як зазначалось раніше, є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель [6].

Антимонопольний комітет України провадить свою діяльність у відповідності перш за все Конституції України, а також інших нормативно-правових актів України, таких як Закон України «Про Антимонопольний

комітет України», «Про захист економічної конкуренції» та інших актів що прийняті відповідно до перелічених законодавчих актів [6].

Антимонопольний комітет України виконує важливу роль у забезпеченні чесної та прозорої конкурентної боротьби на ринках в межах території України. Його основні завдання включають контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, запобігання зловживанням монопольним становищем, а також забезпечення рівних умов для всіх підприємств.

Антимонопольний комітет України має право проводити перевірки, вимагати інформацію, розглядати заяви, справи та накладати на порушників санкції за порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Крім того, він має повноваження брати участь у розробці нормативно-правових актів, а також пропонувати зміни до вже прийнятих законів з метою сприяння ефективній конкуренції та прозорого регулювання господарської діяльності, що провадиться суб'єктами господарювання в Україні [6].

На цей проконкурентний державний орган також покладені додаткові повноваження у сфері державної допомоги та публічних закупівель.

Основні напрямки державної політики України у сфері захисту економічної конкуренції найбільш повно відображені у положеннях Закону України «Про захист економічної конкуренції», оскільки ним встановлюються загальні принципи захисту економічної конкуренції, зокрема [8]:

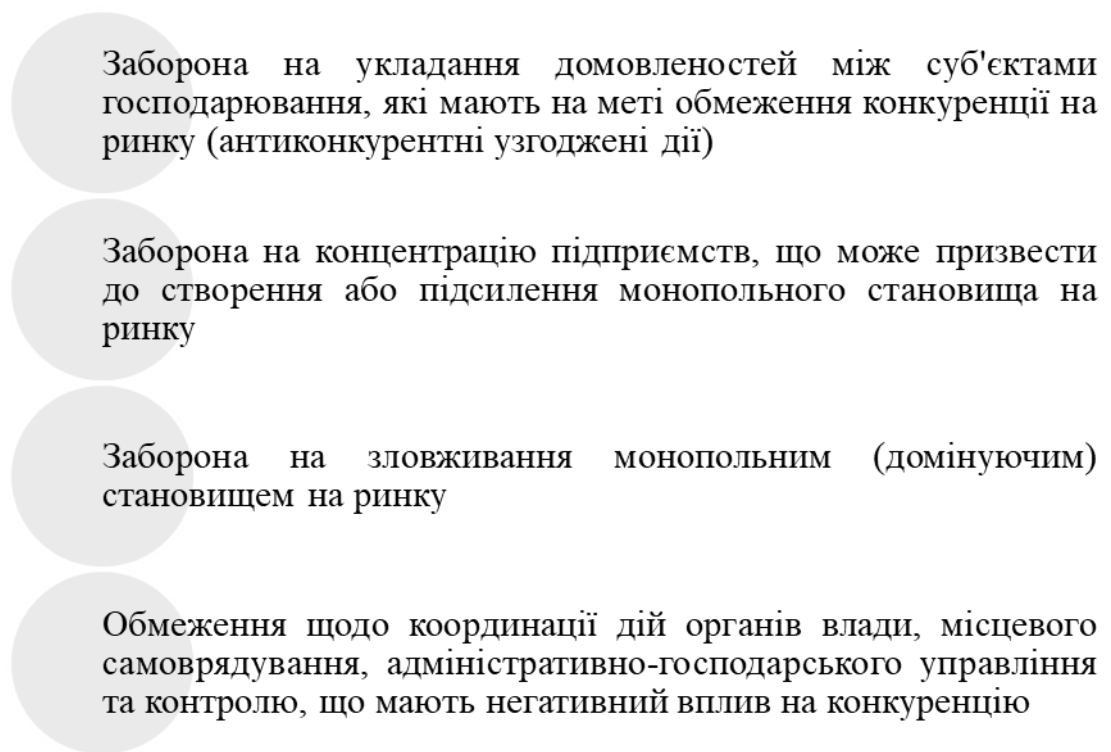

Рис. 2.1. Принципи захисту економічної конкуренції [8]

Закон також передбачає, що Антимонопольний комітет України має право проводити розслідування у випадках порушення антимонопольного законодавства, накладати штрафи та санкції, а також здійснювати контроль за концентраціями суб'єктів господарювання.

В Україні впроваджено та успішно діє система попереднього повідомлення про концентрацію.

Відповідно до неї, допускається проведення злиття, якщо за його результатом не відбувається монополізації ринку або суттєвого зменшення конкуренції на загальному ринку або в значній його частині.

На законодавчому рівні в Україні закріплено, що монопольним (домінуючим) становищем суб'єкта господарювання вважається, якщо частка компанії на ринку перевищує 35%, для двох компаній відповідний поріг складає - 50%, а для трьох учасників - 70% [3; 8].

Компанії, що планують здійснити злиття, ринкові частки яких перевищують ці порогові значення, повинні довести, що вони не займають домінуючого становища. У таких випадках зацікавлені сторони повинні

довести наявність конкуренції для подолання вищезазначеної презумпції. Компанія також вважатиметься домінуючою, якщо вона не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженого доступу інших суб'єктів господарювання до сировини або ринків збуту.

З урахуванням положень статті 24 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8], отримувати дозвіл на концентрацію потрібно лише тим компаніям, у яких сукупна вартість активів або сукупний обсяг реалізації товарів учасників концентрації, перевищує суму, еквівалентну 30 мільйонам євро, при цьому сукупна вартість активів або сукупний обсяг реалізації товарів в Україні не менш як у двох учасників концентрації, з урахуванням відносин контролю, перевищує суму, еквівалентну 4 мільйонам євро. Також і тим чия сукупна вартість активів або сукупний обсяг реалізації товарів в Україні перевищує суму, еквівалентну 8 мільйонам євро, при цьому обсяг реалізації товарів хоча б одного іншого учасника концентрації, з урахуванням відносин контролю, у тому числі за кордоном, перевищує суму, еквівалентну 150 мільйонам євро [8].

Ще одним важливим законодавчим актом у сфері формування і реалізації державної політики України у сфері захисту конкуренції є закон, що визначає правові та організаційні засади захисту від недобросовісної конкуренції, а також забезпечує боротьбу з протиправними діями на ринку, які суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності. Такий закон України має назву «Про захист від недобросовісної конкуренції» [9] та врегульовує питання щодо:

- визначення поняття недобросовісної конкуренції та переліку протиправних дій на ринку;
- законодавчі та організаційні основи функціонування органів державної влади та інших структур, що відповідають за додержання законодавства щодо боротьби з недобросовісною конкуренцією;
- процедури розгляду заяв та повідомлень про порушення законодавства щодо боротьби з недобросовісною конкуренцією;

– відповідальність за порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції.

Згідно зазначеного закону, до основних протиправних дій, що визнаються порушеннями, відносяться:

- узгодження цін;
- дискредитація товарів, робіт чи послуг;
- використання недостовірної інформації про конкурента.

Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [9] є важливим інструментом для забезпечення справедливої конкуренції на ринку, захисту прав споживачів та підтримки економічного зростання. Він також сприяє розвитку підприємництва та підтримці інноваційних підходів у бізнесі [9].

З причини обмеження консолідації капіталу в Україні набув такого великого значення Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» [7].

З преамбули вказаного закону стає зрозумілим його значення для економіки України та мету його розроблення. Ним встановлюються правові та організаційні основи для функціонування системи, що запобігає надмірному впливу осіб з істотною економічною та політичною вагою в суспільстві (олігархів), а також визначає зміст і порядок застосування заходів впливу до них. Своєю чергою, основною метою вказаного закону є усунення конфлікту інтересів, що виникає внаслідок злиття політиків, медіа та великого бізнесу, запобігання використанню політичної влади для особистого збагачення, забезпечення національної безпеки України в економічній, політичній та інформаційній сферах, захист конституційних прав і свобод громадян, підтримка демократії, забезпечення державного суверенітету та уникнення маніпуляцій свідомістю громадян через навмисне спотворення інформації для отримання доступу до ресурсів, що належать Українському народу [7].

Так, ухвалюючи певні рішення, досить часто доводиться балансувати між суспільним інтересом, який проявляється у запиті на захист конкуренції та іншими завданнями, з якими стикаються органи державної влади ухвалюючи рішення, направлені на реалізацію економічної політики. До прикладу, приймаючи стратегічні чи регуляторні рішення, які потенційно матимуть негативний вплив на конкуренцію в середині України органи державної влади не мають на меті впроваджувати антиконкурентні заходи.

Державне втручання в функціонування ринків подекуди може мати на меті захист інтересів громадян шляхом реалізації спеціальних програм та заходів для забезпечення населення соціально важливими товарами за низькими цінами.

Одним з таких прикладів є постанова Кабінету Міністрів України від 19 червня 2023 року № 650 «Про регулювання цін на окремі види продовольчих товарів та забезпечення стабільної роботи виробників продовольства в умовах воєнного стану», якою на період воєнного стану та протягом трьох місяців після його завершення встановлюється граничний рівень торговельної надбавки (націнки) на деякі продовольчі товари вітчизняного виробництва в розмірі не більш як 10 відсотків з урахуванням рекламних, маркетингових послуг, послуг з підготовки, обробки, пакування, інших послуг, пов'язаних з їх реалізацією кінцевому споживачу [19].

Цією ж постановою встановлюється максимальний строк здійснення розрахунків за поставлені деякі товари вітчизняного виробництва, не пізніше ніж через десять календарних днів з дня виставлення постачальником рахунка для оплати за поставлену продукцію.

Таке рішення Кабінету Міністрів України хоч і має безпосередній вплив на умови обороту товарів та є втручанням держави у ведення власної господарської діяльності українськими підприємцями проте є цілком законним. Вказане простежується у статті 4 Закону України «Про ціни і ціноутворення» [10], а саме у її нормах задекларовано, що державна цінова політика є складовою частиною державної економічної та соціальної політики

і спрямована на забезпечення, зокрема, соціальних гарантій населенню в разі зростання цін. При цьому повноваження Кабінету Міністрів України у сфері ціноутворення унормовані у статті 5 Закону України «Про ціни і ціноутворення», а повноваження органів місцевого самоврядування у сфері ціноутворення закріплено у статті 6 цього ж закону [10; 19].

Проте, з урахуванням статті 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», до повноважень Кабінету Міністрів України як вищого органу у системі органів виконавчої влади, у сфері економіки, фінансів, трудових відносин, зайнятості населення, трудової міграції, оплати та охорони праці віднесено обов'язок сприяти розвитку підприємництва на засадах рівності перед законом усіх форм власності та соціальній спрямованості національної економіки, здійснення заходів щодо демонополізації та антимонопольного регулювання економіки, розвитку конкуренції та ринкової інфраструктури.

Вказане Кабінет Міністрів України здійснює як безпосередньо, так і через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, проте не слід забувати, що прийняття будь-яким органом влади та на будь-якому рівні нормативно-правових актів, що суперечать загальному принципу вільної конкуренції у підприємницькій діяльності, є недопустимим, що чітко корелюється з нормами Основного Закону України, яким є Конституція України.

Так, Основний Закон України у своїй статті 42 наділяє кожного правом на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. У тій же статті закріплено обов'язок Держави забезпечувати захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція.

У свою чергу, у статті 92 Конституції України задекларовано, що виключно законами України визначаються, зокрема, правові засади і гарантії

підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання.

Правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності і спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин визначає Закон України «Про захист економічної конкуренції». Його статтею 2 унормовано, що цим законом регулюються відносини органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю із суб'єктами господарювання; суб'єктів господарювання з іншими суб'єктами господарювання, із споживачами, іншими юридичними та фізичними особами у зв'язку з економічною конкуренцією, а також він застосовується до відносин, які впливають чи можуть вплинути на економічну конкуренцію на території України.

Також Конституцією України, передбачено, що зловживання монопольним становищем на ринку не допускаються, важливим елементом для реалізації такого обов'язку є встановлення наявності або відсутності монопольного (домінуючого) становища. Такий обов'язок в Україні покладається на Антимонопольний комітет України, який у відповідності до статті 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [9] є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель. Особливості спеціального статусу Антимонопольного комітету України обумовлюються, зокрема, його завданнями та повноваженнями, в тому числі роллю у формуванні конкурентної політики.

2.2. Роль Антимонопольного комітету України в реалізації державної політики захисту економічної конкуренції

Контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, а також захист інтересів підприємств і споживачів здійснює Антимонопольний комітет України.

Органи влади та місцевого самоврядування зобов'язані допомагати Антимонопольному комітету України в його роботі щодо підтримки конкуренції, обмеження монополій та контролю за дотриманням законодавства.

В статті 19 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [6] закріплено гарантії, відповідно до яких Антимонопольний комітет здійснює свої повноваження. Під час розгляду заяв і справ про узгоджені дії, концентрацію, про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, в тому числі під час проведення розслідування, дослідження, прийняття розпоряджень, рішень за заявами і справами, здійснення інших повноважень у сфері контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, контролю за узгодженими діями, концентрацією органи та посадові особи Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень керуються лише законодавством про захист економічної конкуренції і є незалежними від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та суб'єктів господарювання, а також політичних партій та інших об'єднань громадян чи їх органів [6].

Втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та суб'єктів господарювання, а також політичних партій та інших об'єднань громадян чи їх органів у діяльність Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень забороняється, за винятком випадків, визначених законами України [6].

Вплив у будь-якій формі на працівника Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень з метою перешкоджання виконанню

ним службових обов'язків або прийняття неправомірного рішення тягне за собою відповідальність, передбачену законодавством [6].

Інституційне забезпечення антимонопольного регулювання в Україні здійснюється Антимонопольним комітетом України.

Антимонопольний комітет України провадить свою діяльність у відповідності, перш за все, Конституції України, а також інших нормативно-правових актів України, таких як Закон України «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист економічної конкуренції» та інших актів, що прийняті відповідно до перелічених законодавчих актів [6; 8].

Цей державний орган виконує важливу роль у забезпеченні чесної та прозорої конкурентної боротьби на ринках в межах території України. Його основні завдання включають контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, запобігання зловживанням монопольним становищем, а також забезпечення рівних умов для всіх підприємств.

Антимонопольний комітет України має право проводити перевірки, вимагати інформацію, розглядати заяви, справи та накладати на порушників санкції за порушення законодавства про захист економічної конкуренції. Крім того, він має повноваження брати участь у розробці нормативно-правових актів, а також пропонувати зміни до вже прийнятих законів з метою сприяння ефективній конкуренції та прозорого регулювання господарської діяльності, що провадиться суб'єктами господарювання в Україні.

На цей проконкурентний державний орган також покладені додаткові повноваження у сфері державної допомоги та публічних закупівель [6].

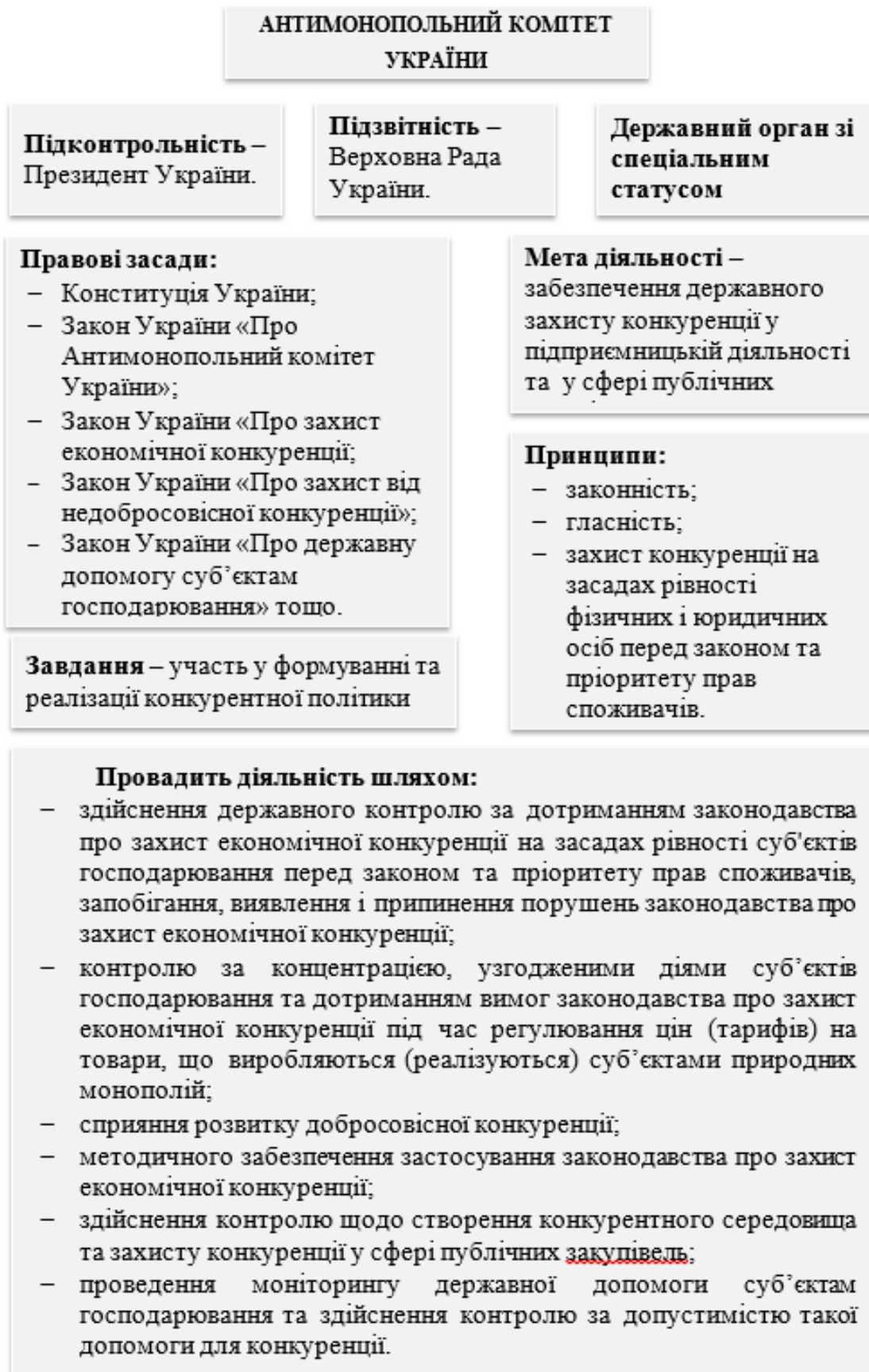

Рис. 2.2. Ключові аспекти діяльності Антимонопольного комітету України[6]

В Україні розвиток конкурентного середовища забезпечується двома основними шляхами, а саме через пряме та непряме втручання держави в економічні та ринкові процеси шляхом здійснення проконкурентного внутрішньогалузевого регулювання та безпосереднього втручання держави через відкриття нових ринків й усунення антиконкурентного регулювання кожної конкурентної галузі [6; 29].

Одним із заходів, які має право проводити Антимонопольний комітет, та який спрямований на сприяння розвитку конкурентного середовища та захисту конкуренції є її адвокатування.

Адвокатування конкуренції полягає у забезпеченні проконкурентних підходів у діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, а також інститутів громадянського суспільства засобами, що не передбачають застосування заходів державного примусу. В межах цього напрямку діяльності здійснюється оцінювання впливу органів державної влади на рівень конкуренції, зокрема вплив прийнятих ними нормативно-правових актів, рішень, розпоряджень тощо [29]. Іншими напрямками адвокатування конкуренції є роз'яснення відповідного законодавства суб'єктам ринку та громадянам, формування свідомого ставлення до конкуренції як однієї з основоположних цінностей демократичного суспільства, що побудовано на базі ринкової економіки (див. рис. 2.3).

Для реалізації закріпленого у статті 42 Конституції України обов'язку держави не допускати зловживань монопольним (домінуючим) становищем надзвичайно важливим фактором є першочергове встановлення наявності у певного суб'єкта господарювання структурних ознак монопольного (домінуючого) становища. Антимонопольному комітету України для реалізації такої його дискреції допомагає методика визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, яку затверджено розпорядженням Антимонопольного комітету України від 5

березня 2002 р. № 49-р зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 1 квітня 2002 р. за № 317/6605.

Рис. 2.3. Напрямки адвокатування конкуренції [6; 8; 9]

Як зазначено у пункті 1.3. вказаної методики, метою визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку є отримання необхідної інформації для прийняття рішень з питань розвитку і захисту економічної конкуренції, зокрема демонополізації економіки, антимонопольного регулювання, контролю за узгодженими діями, концентрацією; контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції; захисту інтересів суб'єктів господарювання, груп суб'єктів господарювання та споживачів від його порушень.

Ще одним не менш важливим нормативно-правовим актом у сфері захисту економічної конкуренції є порядок розгляду Антимонопольним комітетом України та його територіальними відділеннями заяв і справ про

порушення законодавства про захист економічної конкуренції затверджений розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 р. № 5 (в редакції розпорядження Антимонопольного комітету № 169-р від 29.06.1998) зареєстрований в Міністерстві юстиції України 6 травня 1994 р. за № 90/299.

З урахуванням його норми, наведеної у пункті 1 розділу I. «Загальні положення» він врегульовує процедурні питання, пов'язані з розглядом заяв та справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, у тому числі про захист від недобросовісної конкуренції, проведення слухань у справах, а також врегульовує процедурні питання, пов'язані з проведенням перевірки та перегляду рішень органів Антимонопольного комітету України в цих справах.

Враховуючи той факт, що в Україні протягом усього періоду незалежності проводиться політика, направлена на демонополізацію економіки, зустріти порушення законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді зловживань монопольним (домінуючим) становищем доводиться все рідше. Однак, з'являються інші не менш катастрофічні для економіки країни порушення, які полягають у вчиненні антиконкурентних узгоджених дій між суб'єктами господарювання.

Поняття узгоджених дій наведено у Законі України «Про захист економічної конкуренції» [8], де зокрема, визначено, що узгодженими діями суб'єктів господарювання вважається укладення угод у будь-якій формі, прийняття спільних рішень чи будь-яка інша погоджена між суб'єктами поведінка. Також вказаний Закон визначає як узгоджені дії і створення двома або більше зацікавленими суб'єктами господарювання нового суб'єкта господарювання або ж об'єднання суб'єктів господарювання, з метою координації їх дій та створення сприятливих умов на ринку для себе, таким чином послаблюючи конкурентне середовище ринку. Отже, під час визначення, чи є дії суб'єктів узгодженими, чи ні, варто, перш за все, відповісти на питання: «Чи мають такі дії негативний вплив на конкуренцію?».

Якщо відповідь на зазначене питання позитивна, то – така поведінка суб'єктів господарювання вважається протиправною, а їхні дії – антиконкурентними, оскільки, основною метою їх є послаблення становища інших суб'єктів на ринку та покращення власного, що негативно відображається на конкуренції [8; 22].

Рис. 2.4. Класифікація антиконкурентних узгоджених дій [8; 22]

Таким чином, антиконкурентні узгоджені дії – це спільні дії декількох суб'єктів господарювання, що проявляються в обміні інформацією один з одним, співпраці, основною метою яких є створення для себе сприятливих умов на ринку, що призводить до обмеження конкуренції на ньому в цілому.

В залежності від рівня, на якому відбувається узгодження дій суб'єктів господарювання, вони можуть бути вертикальними, горизонтальними, конгломератними або змішаними.

Загальна заборона узгоджених дій, які можуть призвести до обмеження конкуренції на ринку та конкретні приклади дій, що можуть розглядатися органами Антимонопольного комітету України як антиконкурентні, наведені у статті 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8].

Висновки до другого розділу

Реалізація державної політики у сфері захисту конкуренції покладається на Антимонопольний комітет України, але цей орган державної влади не в змозі самотійно охопити усі сфери, тому в Україні законодавчо закріплений обов'язок кожного органу державної влади як міністерства, так і органу місцевого самоврядування, сприяти Антимонопольному комітету України та приймати рішення, що можуть мати вплив на конкуренцію на будь-якому ринку виключно з огляду на позицію Антимонопольного комітету України.

Конкуренція процвітає там, де відсутнє державне регулювання, а умови обороту товару диктує ринок. Це ситуація досконалої конкуренції, що є практично неможливою, проте не є перешкодою для того, щоб до такої ситуації прагнути.

Органи державної влади створюються та, в подальшому, проводять свою діяльність з метою реалізації регуляторної, промислової чи регіональної політики, що подекуди може мати негативний вплив на конкуренцію. За таких умов, досить часто доводиться балансувати, ухвалюючи відповідні рішення, але навіть такі рішення органів влади будуть нівелюватися рішеннями

добросовісних суб'єктів господарювання, що прагнуть не допускати вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції.

Серед основних завдань Антимонопольного комітету України виділено здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів. Крім того, ним здійснюються заходи, направлені на запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, що в цілому забезпечують можливість впливу на порушників конкурентного законодавства та поновлення умов конкуренції на задіяному товарному ринку.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

3.1. Механізми вдосконалення нормативно-правового регулювання діяльності Антимонопольного комітету України

В умовах реалізації Євроінтеграційних процесів перед Україною поставлено складне завдання, що полягає у здійсненні масштабних реформ, що полягають у вдосконаленні функціонування економіки нашої держави. Вказане вимагає впровадження ефективної конкурентної політики, спрямованої на створення конкурентного середовища, захист законних інтересів підприємців і споживачів, а також підвищення конкурентоспроможності виробників та постачальників товарів на внутрішньому і зовнішньому ринках [2].

Антимонопольний комітет України вже розпочав процес гармонізації законодавства про захист економічної конкуренції з найкращими міжнародними практиками. Поточна робота з проектом Європейського Союзу Twinning та іншими міжнародними проектами полягає у реалізації II етапу реформування антимонопольного законодавства.

Ефективний режим боротьби з картелями вимагає співпраці та обміну інформацією з міжнародними партнерами. Антимонопольному комітету України слід впроваджувати найкращі практики, офіційно обмінюватись інформацією між конкурентними відомствами під час розслідування картельних змов та мати можливість брати участь у міжнародному співробітництві у сфері конкурентних розслідувань та судових процесів. Така діяльність має супроводжуватися постійною розробкою рекомендаційних роз'яснень або методичних рекомендацій, направлених на підвищення обізнаності про можливі порушення законодавства про захист економічної конкуренції та санкції, які можуть застосовуватися за них.

Сучасні міжнародні тенденції у сфері конкуренції спрямовані на більшу прозорість щодо пріоритетів правозастосування національних конкурентних відомств. Це часто включає в себе проведення таких заходів як круглі столи з провідними правниками та державними службовцями, інформування громадськості та публікацію публічних річних планів з викладенням стратегічних цілей відомства. Проведення подібних адвокаційних заходів та чітке інформування про усі напрями роботи Антимонопольного комітету України сприятиме поширенню знань про вимоги конкурентного законодавства та підвищенню культури конкурентної боротьби та її забезпечення на всіх рівнях.

Особливо ефективним для посилення інституційної спроможності Антимонопольного комітету України в боротьбі з порушниками законодавства про захист економічної конкуренції є удосконалення діючого законодавства шляхом імплементації норм Директиви Європейського Союзу про недобросовісні торговельні практики у відносинах між компаніями в ланцюгах постачання сільськогосподарських і харчових продуктів (Directive on unfair trading practices in business-to-business relationships in the agricultural and food supply chain) [43].

Згадана директива є важливою з точки зору законодавства про захист економічної конкуренції, оскільки вміщує в себе перелік недобросовісних торговельних практик, заборонених у відносинах між компаніями в ланцюгах постачання сільськогосподарських і харчових продуктів, таких як зниження ціни закупівлі, вимагання відшкодування збитків, пов'язаних з втратою або пошкодженням товару, зміну умов оплати за товар чи відстрочення оплати за товари, зміну умов поставки товару та інших. Також вона передбачає захист виробників, постачальників та інших учасників ринку, задіяних на кожній з ланок обороту товару недобросовісних торговельних практик та забезпечення справедливої конкуренції на ринку.

Інтеграція положень Директиви Європейського Союзу про недобросовісні торговельні практики в законодавство України може стати

рушійною силою для розв'язання проблемних питань, що полягають у захисті інтересів українських виробників та постачальників від недобросовісних торговельних практик, які набувають дедалі більшого розповсюдження у відносинах, зокрема з торгівельними мережами.

Антимонопольний комітет України хоча й має у своєму розпорядженні інструменти та повноваження для якісної реалізації конкурентної політики, проте, наразі в Україні здійснюється масштабне реформування законодавства про захист економічної конкуренції, та вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України, яке має на меті підвищення ефективності системи розвитку та захисту економічної конкуренції, вдосконалення державної політики у сфері захисту економічної конкуренції, посилення інституційної спроможності Антимонопольного комітету України.

Датою виконання першого етапу реформування Антимонопольного комітету України та конкурентного законодавства країни можна вважати 9 серпня 2023 року, коли Верховна Рада України ухвалила у другому читанні та в цілому проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України».

Наступним значним етапом реформування Антимонопольного комітету України та конкурентного законодавства є необхідність реалізації зобов'язань України перед Міжнародним валютним фондом які стосуються посилення незалежності Антимонопольного комітету України.

3.2. Інструменти посилення антимонопольного регулювання в Україні

З метою вдосконалення правових засад діяльності Антимонопольного комітету України, підвищення ефективності системи захисту економічної конкуренції, вдосконалення державної політики у сфері захисту економічної конкуренції, у відповідності до положень статті 256 Угоди про Асоціацію між

Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікованої Верховною Радою України 16 вересня 2014 року. Антимонопольним комітетом України розроблено проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Антимонопольного комітету України», який 24 липня 2024 року оприлюднено до громадського обговорення на офіційному вебсайті Антимонопольного комітету України. Вказаний законопроект спрямований на гармонізацію українського конкурентного законодавства із законодавством Європейського Союзу.

Як можна зрозуміти навіть з назви згаданого вище проєкту закону, головним його стейкхолдером є Антимонопольний комітет України.

Розроблення проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Антимонопольного комітету України» супроводжувалося численними робочими зустрічами та узгодженням позицій з огляду на напрацьований зарубіжний досвід.

До прикладу, в процесі роботи над законопроектом враховувалися пропозиції проєкту міжнародної технічної допомоги Європейського Союзу «Узгодження правил і практик конкуренції та державної допомоги із законодавством Європейського Союзу (COMPASA)», Програми USAID «Конкурентні ринки» та Програми USAID «Інвестиції для стійкості бізнесу».

Як відомо, 25 червня 2024 року офіційно розпочалися переговори щодо вступу України до Європейського Союзу.

Скринінг законодавства, що відбувається в рамках переговорів щодо вступу України до Європейського Союзу структуровано по конкретним розділам, які присвячені тій чи іншій галузі. У випадку зі скринінгом законодавства про захист економічної конкуренції, то його виокремлено у переговорний розділ 8 «Конкурентна політики», де Європейський Союз висуває вимогу до України щодо повної імплементації актів Європейського Союзу в частині:

- статей 101, 102 Договору про функціонування Європейського Союзу;
- Директиви (ЄС) 2019/1 Європейського Парламенту та Ради від 11 грудня 2018 року «Про розширення можливостей конкурентних відомств держав-членів бути більш ефективними правозастосувачами та забезпечити належне функціонування внутрішнього ринку»;
- Директиви (ЄС) 2019/633 Європейського парламенту та Ради від 17 квітня 2019 року «Про недобросовісні торговельні практики у відносинах між підприємствами в ланцюгу постачання сільськогосподарської продукції та продуктів харчування»;
- Регламенту Ради (ЄС) № 1/2003 від 16 грудня 2002 року «Про імплементацію правил конкуренції, викладених у статтях 81 і 82 Договору та іншим актам Європейського Союзу».

З урахуванням наведеного головним стейкхолдером враховано вимоги, що висуваються до України на шляху до Європейської спільноти та розроблено Законопроект, окремі положення якого спрямовані у тому числі на імплементацію Рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку, наданих в рамках Огляду ОЕСР 2016 року щодо застосування структурних зобов'язань та Рекомендації Ради Організації економічного співробітництва та розвитку «Щодо структурного поділу в регульованих галузях».

За своєю структурою проектом Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Антимонопольного комітету України» пропонується впровадити та реалізувати в Україні такі інструменти посилення антимонопольного регулювання як, зокрема:

- В межах здійснення контролю за концентрацією суб'єктів господарювання передбачається:
- удосконалення правових норм, що регулюють розгляд заяв і справ про концентрацію;

- формування однозначного та чіткого визначення відповідальності покупця у випадках порушення законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді здійснення концентрації суб'єктів господарювання без отримання відповідного дозволу органу Антимонопольного комітету України;

- закріплення правових норм, що передбачатимуть недійсність правочинів у випадку їх вчинення особою, до якої застосовано спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до Закону України «Про санкції» та ін.

- В межах здійснення контролю за узгодженими діями суб'єктів господарювання та відповідальності за вчинення антиконкурентних узгоджених дій:

- в чинному конкурентному законодавстві передбачені випадки, за яких узгоджені дії суб'єктів господарювання є дозволеними і коли такі дії потребують отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України. Проте, обов'язок в отриманні такого дозволу у Європейському Союзі не передбачений, з урахуванням чого пропонується скасувати дозвільну систему для узгоджених дій;

- угоди в будь-якій формі та рішення об'єднань у будь-якій формі, які є антиконкурентними узгодженими діями, на які поширюється заборона, встановлена Законом України «Про захист економічної конкуренції» [6], є недійсними в тій частині, в якій вони призводять або можуть призвести до недопущення, усунення або обмеження конкуренції.

- В межах порушень у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем передбачається закріплення більш чіткого визначення зловживання монопольним (домінуючим) становищем, а також удосконалення норм статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [8] з одночасним їх наближенням до норм статті 102 Договору про функціонування Європейського Союзу.

- Запровадити в Україні інститут відповідальності за зловживання більш вигідною переговорною позицією, незалежною від наявності

монопольного (домінуючого) становища, який існує, зокрема, в Німеччині, Японії, Південній Кореї.

➤ Удосконалення загальної правозастосовної діяльності органів Антимонопольного комітету України, в межах якої:

– запроваджується можливість не розпочинати справу за неподання інформації, коли таке неподання не впливає на можливості Антимонопольного комітету України виконувати свої завдання;

– зменшується можливість штучного затягування розгляду справи через свідоме несвоєчасне подання інформації на вимоги органів Антимонопольного комітету України, та ін.

Крім переліченого, в оновленому конкурентному законодавстві передбачається чітко визначити та вдосконалити процесуальні засади примусового поділу, буде виключено можливість їх невідповідності положенням статті 41 Конституції України, а у разі неможливості стягнення штрафу внаслідок припинення юридичної особи або припинення здійснення нею господарської діяльності, що забезпечує дохід особи-відповідача, штрафні санкції можливо буде застосовувати на юридичних та економічних правонаступників.

3.3. Підвищення ефективності діяльності Антимонопольного комітету України

Як вже неодноразово зазначалося, Антимонопольний комітет України є державним органом, а його фінансування відбувається за рахунок державного бюджету України, у зв'язку із чим, постає нагальне питання щодо ефективності та доцільності використання коштів Державного бюджету України.

Так, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» від 15.12.2020 № 1082 - IX¹, із змінами у 2021 році обсяг бюджетних

¹ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-IX>

асигнувань на здійснення повноважень Антимонопольного комітету України становив:

➤ за бюджетною програмою ПКВК 6011010 у розмірі 301 423,1 тис. грн за загальним фондом державного бюджету (у тому числі його апарату – 211 093,563 тис. грн) та 7 548,0 тис. грн за спеціальним фондом державного бюджету (у тому числі апарату АМКУ) – 7 548,0 тис. грн.

Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» від 02.12.2021 № 1928-IX² Антимонопольному комітету України у 2022 році були передбачені бюджетні призначення:

➤ за бюджетною програмою КПКВК 6011010 обсягом 338 021,5 тис. грн по загальному фонду державного бюджету (у тому числі його апарату – 236 480,4 тис. грн) та 7 548,0 тис. грн по спеціальному фонду державного бюджету (у тому числі апарату Комітету – 7 548,0 тис. грн).

– У зв'язку із введенням в дію Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» та на виконання постанов КМУ від 10.03.2022 № 245 та від 01.04.2022 № 401 «Про спрямування коштів до резервного фонду державного бюджету» скорочено видатки загального фонду державного бюджету за програмою КПКВК 6011010 на загальну суму 48 872,3 тис. грн, з них: - видатки розвитку – 16 744,6 тис. грн; - видатки споживання – 32 127,7 тис. грн (в т. ч. 21 018,8 тис. грн оплату праці й 675,8 тис. грн на оплату комунальних послуг та енергоносіїв).

– Отже, враховуючи зміни, загальний обсяг фінансування видатків за загальним фондом державного бюджету у 2022 році за програмою КПКВК 6011010 становив 289 149,2 тис. грн в т. ч.: на оплату праці й нарахування на заробітну плату (КЕКВ 2100) затверджений у сумі 230 390,4 тис. грн, у тому числі на заробітну плату (КЕКВ 2111) – 189 169,2 тис. грн та нарахування на оплату праці – 41 221,2 тис. грн,

² <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text>

Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2023 рік» від 03.11.2022 № 2710 - IX³, із змінами у 2023 році обсяг бюджетних асигнувань на здійснення повноважень Антимонопольного комітету України становив:

➤ за бюджетною програмою ПКВК 6011010 у розмірі 260 234,3 тис. грн за загальним фондом державного бюджету (у тому числі його апарату – 176 961,9 тис. грн) та 7 599,0 тис. грн за спеціальним фондом державного бюджету (у тому числі апарату АМКУ) – 7 548,0 тис. грн.

– Законом України «Про внесення змін до Закону України "Про Державний бюджет України на 2023 рік" щодо фінансового забезпечення сектору безпеки і оборони та вирішення першочергових питань» скорочено видатки загального фонду державного бюджету за програмою КПКВК 6011010 на загальну суму 11 859,2 тис. грн, після такого скорочення, бюджетні асигнування на здійснення повноважень Антимонопольного комітету України за програмою КПКВК 6011010 становили 248 375,1 тис. грн.

З урахуванням зазначеного, з початком повномасштабної військової агресії Російської Федерації проти України, видатки бюджету за програмою КПКВК 6011010 «Керівництво та управління у сфері конкурентної політики, контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції» мають тенденцію до щорічного скорочення, проте перед Антимонопольним комітетом України поставлено ряд завдань, що мають виконуватись в процесі реалізації конкурентної політики, на що і витрачаються кошти з Державного бюджету України.

Дотримуючись обов'язку побудови своєї діяльності, зокрема на принципі гласності, та з урахуванням норм статті 20¹ Закону України «Про Антимонопольний комітет України», Антимонопольний комітет України щороку до 15 березня подає до Верховної Ради України звіт про свою діяльність, який на засіданні Верховної Ради України представляє його Голова.

³ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>

Законодавство України не висуває чітких вимог до оформлення та наповнення річного звіту про діяльність Антимонопольного комітету України. Також відсутні законодавчі вимоги і до конкретизації в річному звіті конкретних показників чи напрямів, діяльності Антимонопольного комітету України в тій чи іншій сфері як і необхідність порівняння фактично здійснених заходів із обсягом запланованих.

Взагалі порядок формування звіту про діяльність Антимонопольного комітету України та подання його до Верховної Ради України не врегульовано також і Регламентом Антимонопольного комітету України, затвердженим розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12 лютого 2002 р. № 25-р, а певний порядок або методика, за якою має формуватися звіт про діяльність Антимонопольного комітету України не розроблено.

Незважаючи на вказане вище, в Антимонопольному комітеті України все ж формується звіт про його діяльність за річний період, у якому відображаються основні показники, що впливають на виконання державного бюджету.

До прикладу, у ньому наводиться статистична інформація про роботу органів Антимонопольного комітету України, його кадровий потенціал та розкривається інформація про його найбільші справи або ті, що викликали найбільший резонанс в суспільстві, що перебували на розгляді його органів протягом звітного періоду.

Таким чином, з аналізу річних звітів про діяльність Антимонопольного комітету України, можливо прослідкувати, яку кількість порушень було виявлено у вигляді вчинення тих самих антиконкурентних узгоджених дій, та на яку суму коштів було накладено штрафів на порушників законодавства про захист економічної конкуренції.

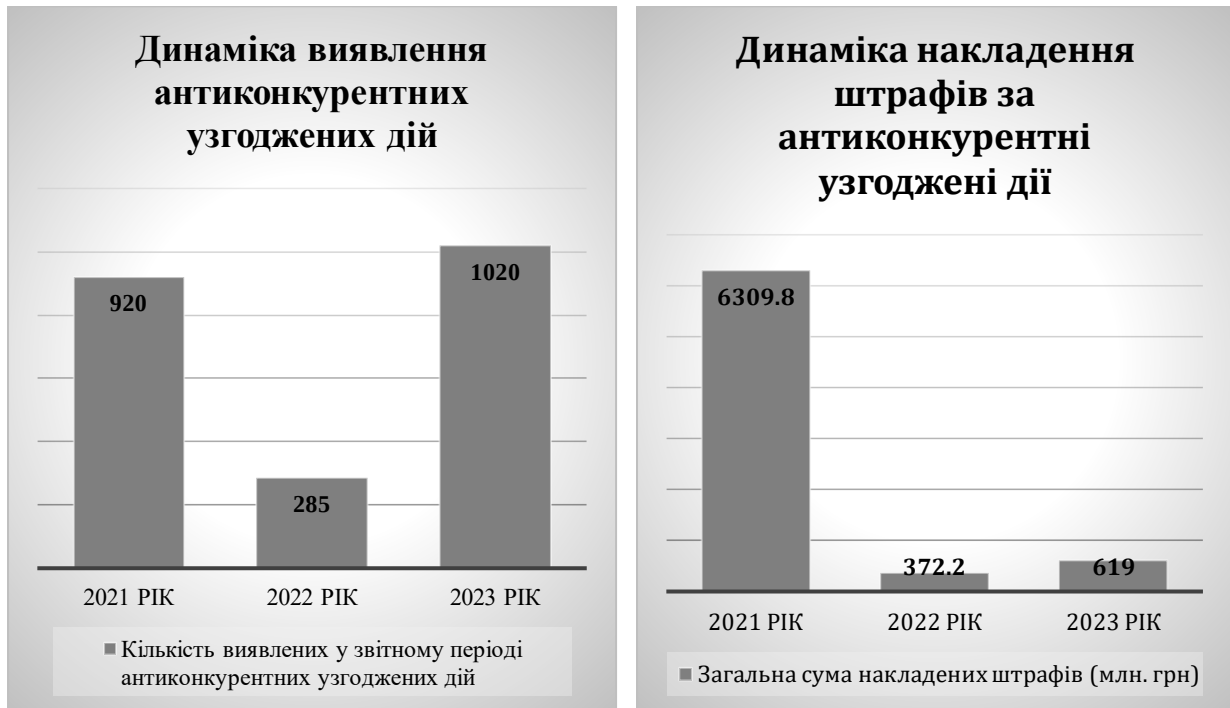

Рис. 3.1. Статистичні показники виявлення і припинення порушень у вигляді антиконкурентних узгоджених дій [20]

Також не зайвим буде згадати, що в звіті про діяльність Антимонопольного комітету України можливо прослідкувати, яку кількість порушень було виявлено в тій чи іншій галузі економіки, що дає змогу розглянути можливість вжиття певних заходів з адвокатування конкуренції на певному ринку товару, що може проявлятися у підготовці пропозицій або рекомендацій для врахування окремими суб'єктами господарювання або органами влади.

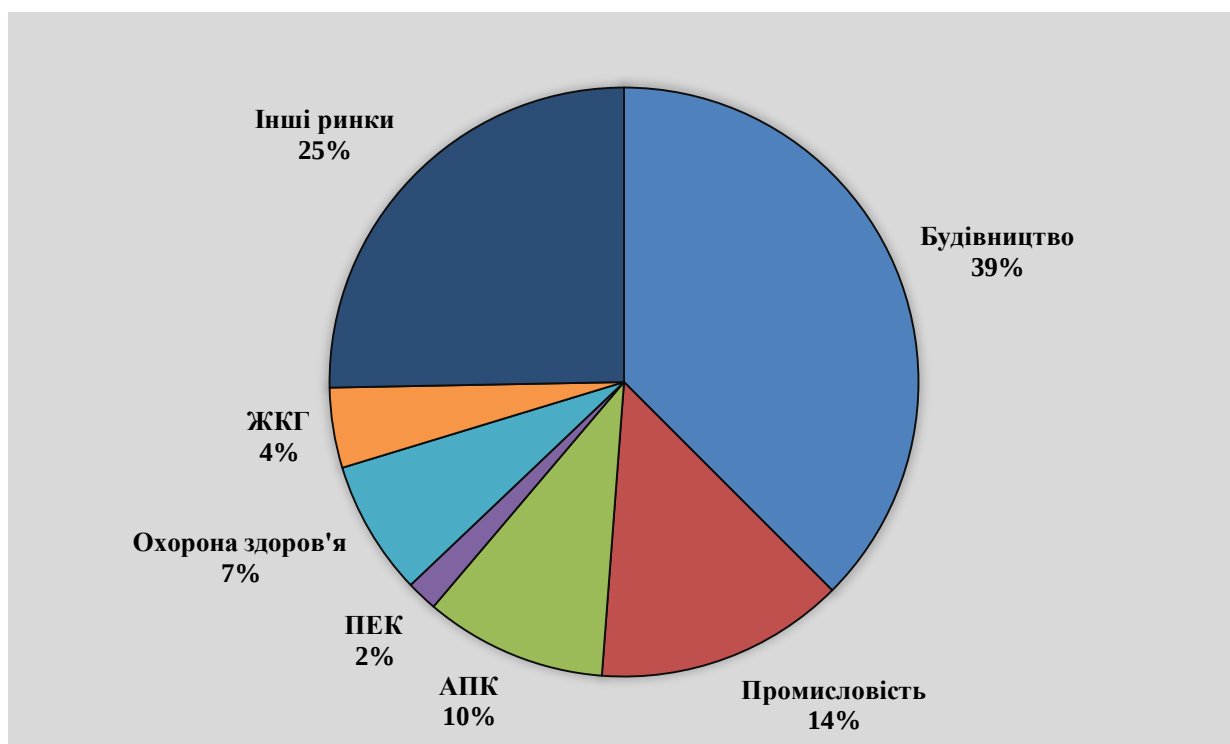

Рис. 3.2. Структура виявлених у 2022 році антиконкурентних узгоджених дій в розрізі ринків [20]

Отже, контроль за правомірністю використання коштів можливо реалізувати шляхом простого порівняння суми коштів, яку було витрачено з Державного бюджету України на забезпечення діяльності Антимонопольного комітету України з сумою коштів, на яку протягом звітного періоду було накладено штрафів за вчинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції. Проте такий підхід не є цілком обґрунтованим та показовим, оскільки у більшості випадків порушники конкурентного законодавства, використовуючи своє законодавче право звертаються до суду, з метою оскарження рішення про порушення законодавства про захист економічної конкуренції у судовому порядку.

У цій частині слід зауважити, що у 2023 році надходження до державного бюджету у вигляді штрафних санкцій на виконання рішень Антимонопольного комітету України становили 328,0 млн грн, або на 2,6 млн грн (0,8%) менше ніж у 2022 році: штрафи – 248,7 млн грн (або 75,8 %), пеня – 79,2 млн грн (або 24,2 %).

При цьому, із загальної суми надходжень до державного бюджету у вигляді штрафних санкцій на виконання рішень Антимонопольного комітету України, 75,8 млн грн надійшли за рішеннями, прийнятими АМКУ протягом 2023 року, а 252,2 млн грн – за рішеннями попередніх років.

Такі дії порушниками законодавства про захист економічної конкуренції також часто вчиняються для відтермінування дати, у яку слід сплатити на користь Державного бюджету України накладені органом Антимонопольного комітету України штрафні санкції. Тобто, сам факт накладення штрафу на відповідача у антимонопольній справі ще не є свідченням повного та своєчасного виконання відповідного рішення. Також є випадки, коли суди ухвалюють рішення, якими скасовуються повністю або в окремій частині рішення органів Антимонопольного комітету України.

Тож у такому разі, більш показовим інструментом оцінювання діяльності Антимонопольного комітету України є аналіз загальної кількості винесених у звітному періоді рішень, кількості рішень, виконаних суб'єктами господарювання без звернення до суду, кількості рішень, що оскаржуються у судовому порядку та кількості рішень, підтриманих судами. Проте такий показник також не може розглядатися як єдиний та обґрунтований, оскільки оскарження антимонопольного рішення у судовому порядку розтягується на роки.

Крім того, відповідний кількісний аналіз рішень є лише частиною оцінювання діяльності Антимонопольного комітету України, оскільки передбачає лише оцінку такого напрямку діяльності як правозастосування, а такий напрям діяльності як адвокатування конкуренції не враховується, оскільки, полягає у вчиненні дій, що мають на меті запобігти виникненню умов вчинення порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Тож виникає необхідність проводити оцінку впливу діяльності Антимонопольного комітету України на суспільний добробут, шляхом поновлення умов конкуренції або попередження негативного впливу на конкуренцію. Такий показник прийнято називати економічним ефектом від

вжитих органами Антимонопольного комітету України або його структурними підрозділами заходів.

Цей показник слід розраховувати у вартісному (грошовому) виразі та лише у тому разі, коли вчинене порушення є припиненим або органом Антимонопольного комітету України було вжито дії, що направлені на запобігання порушенням (діям, які містять ознаки порушення конкурентного законодавства).

У законодавстві про захист економічної конкуренції приділяється досить велика увага діям суб'єктів господарювання, що визнаються порушенням цього законодавства, про що свідчить уточнення, що вони призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи спотворення конкуренції.

З урахуванням зазначеного, оцінка діяльності Антимонопольного комітету України, що полягає в аналізі обсягу економічного ефекту від вжитих його органами дій, хоча і є умовно оціночним критерієм, проте за умови дотримання чіткої формули його розрахунку матиме найбільш показове відображення ефективності роботи цього органу в цілому.

Висновки до третього розділу

Впровадження ефективної конкурентної політики, спрямованої на створення конкурентного середовища, захист законних інтересів підприємців і споживачів, а також підвищення конкурентоспроможності виробників та постачальників товарів на внутрішньому і зовнішньому ринках, потребує здійснення масштабного реформування конкурентного законодавства. Україною вже розпочато процес гармонізації законодавства про захист економічної конкуренції за найкращими міжнародними практиками для наближення вітчизняного законодавства до норм права актів Європейського Союзу.

За сучасних умов, ключовим фактором у роботі кожного конкурентного відомства світу є забезпечення прозорості щодо пріоритетів правозастосування, а в умовах Євросоюзу, це також і реалізація спільної конкурентної політики між державами-членами.

Україна на шляху до членства в Євросоюзі імплементує до свого законодавства інструменти посилення антимонопольного регулювання, що успішно діють в Євросоюзі, зокрема в межах здійснення контролю за концентрацією суб'єктів господарювання передбачається удосконалення правових норм, що регулюють розгляд заяв і справ про концентрацію; формування однозначного та чіткого визначення відповідальності покупця у випадках порушення законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді здійснення концентрації суб'єктів господарювання без отримання відповідного дозволу органу Антимонопольного комітету України; закріплення правових норм, що передбачатимуть недійсність правочинів у випадку їх вчинення особою, до якої застосовано спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) відповідно до Закону України «Про санкції» та ін.

В межах здійснення контролю за узгодженими діями суб'єктів господарювання та відповідальності за вчинення антиконкурентних узгоджених дій в чинному конкурентному законодавстві передбачені випадки, за яких узгоджені дії суб'єктів господарювання є дозволеними і коли такі дії потребують отримання відповідного дозволу органів Антимонопольного комітету України. Проте, обов'язок в отриманні такого дозволу у Європейському Союзі не передбачений, з урахуванням чого пропонується скасувати дозвільну систему для узгоджених дій.

Угоди в будь-якій формі та рішення об'єднань у будь-якій формі, які є антиконкурентними узгодженими діями, на які поширюється заборона, встановлена Законом України «Про захист економічної конкуренції», є недійсними в тій частині, в якій вони призводять або можуть призвести до недопущення, усунення або обмеження конкуренції.

В межах порушень у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем передбачається закріплення більш чіткого визначення зловживання монопольним (домінуючим) становищем, а також удосконалення норм статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» з одночасним їх наближенням до норм статті 102 Договору про функціонування Європейського Союзу.

Пропонується запровадити в Україні інститут відповідальності за зловживання більш вигідною переговорною позицією, незалежною від наявності монопольного (домінуючого) становища, який існує, зокрема, в Німеччині, Японії, Південній Кореї.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У результаті проведеного магістерського дослідження визначено способи удосконалення механізмів реалізації державної політики України у сфері захисту економічної конкуренції. Отримані в ході дослідження результати дозволяють сформулювати такі висновки і рекомендації.

Забезпечення функціонування державної політики є неможливим без належного теоретичного підґрунтя. У цій кваліфікаційній роботі розглянуто термінологічну складову державної політики у сфері захисту конкуренції, яка за своєю суттю базується на процесі суперництва між суб'єктами ринку із залученням споживачів задля досягнення лідерства та економічної вигоди з урахуванням якості продукції, ціноутворення, впровадженню інноваційних процесів, ефективному використанню ресурсів.

Крім того, провівши аналіз термінології, можна сказати, що деякі форми ринку мають взаємозв'язок, такі як монополія та монопсонія: вони обмежують конкуренцію з одного боку ринку; олігополія та олігопсонія: зменшують конкуренцію між кількома великими суб'єктами тощо.

Таким чином, в Україні з моменту проголошення рішення про подальший рух до наближення нашої держави до європейської спільноти, почалася плідна робота над удосконаленням наявної в Україні законодавчої бази.

Країни-члени Європейського Союзу як і інші держави з розвинутою економікою приділяють велике значення конкуренції, оскільки вона є рушійною силою для впровадження прогресивних технологій в кожній окремій галузі, а також розвитку економіки держави в цілому.

В цілому акти права Європейського Союзу орієнтуються на вирішення такого основного завдання як забезпечення процесів інтеграції положень відповідних нормативних актів у національне законодавство країн-членів Європейського Союзу відповідно до принципів верховенства права та прямої дії.

Проведений аналіз правових актів Європейського Союзу у сфері захисту конкуренції засвідчив, що в конкурентному праві ЄС діє достатньо активна практика прийняття та застосування актів так званого «м'якого» права, при цьому, систему принципів антимонопольного права сформувала судова практика Європейського Союзу, що є основною «доктриною» конкурентного права ЄС.

Окремої уваги заслуговує практика Європейського Союзу, що полягає в укладанні спеціальних угод про конкуренцію з деякими третіми країнами, з метою поліпшення співпраці та координації між конкурентними відомствами сторін угоди. Такі угоди переслідують мету зменшення наслідків або попередження можливого виникнення розбіжностей між сторонами через застосування свого конкурентного права у тій чи іншій ситуації.

В Україні реалізацію політики захисту економічної конкуренції покладено на Антимонопольний комітет України, який виконує важливу роль у забезпеченні чесної та прозорої конкурентної боротьби на ринках в межах території України. Його основні завдання включають контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, запобігання зловживанням монопольним становищем, а також забезпечення рівних умов для всіх підприємств.

Правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності визначає Закон України «Про захист економічної конкуренції», у статті 2 якого унормовано, що цим законом регулюються відносини органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю із суб'єктами господарювання; суб'єктів господарювання з іншими суб'єктами господарювання, із споживачами, іншими юридичними та фізичними особами у зв'язку з економічною конкуренцією, а також він застосовується до відносин, які впливають чи можуть вплинути на економічну конкуренцію на території України.

Також згаданим законом закріплено обов'язок усіх учасників ринку, включаючи підприємства та органи влади, підтримувати розвиток конкуренції і уникати дій, які можуть зашкодити конкурентному середовищу, а державні органи, відповідальні за регулювання економіки, здійснюють моніторинг закріплених за ними ринків для аналізу та прогнозування їх розвитку.

Таким чином, органи влади та місцевого самоврядування зобов'язані допомагати Антимонопольному комітету України в його роботі щодо підтримки конкуренції, обмеження монополій та контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції.

Антимонопольний комітет України у своєму розпорядженні має інструменти та повноваження для реалізації конкурентної політики, проте, з плином часу вони можуть застарівати та унеможлиблювати якісне виконання поставлених задач, що можливо упередити шляхом вдосконалення нормативно-правового регулювання діяльності Антимонопольного комітету України. Наразі в Україні здійснюється масштабне реформування законодавства про захист економічної конкуренції, та вдосконалення діяльності Антимонопольного комітету України, яке має на меті підвищення ефективності системи розвитку та захисту економічної конкуренції, вдосконалення державної політики у сфері захисту економічної конкуренції, посилення інституційної спроможності Антимонопольного комітету України.

24 липня 2024 року на офіційному вебсайті Антимонопольного комітету України оприлюднено до громадського обговорення проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Антимонопольного комітету України», який спрямований на гармонізацію українського конкурентного законодавства із законодавством Європейського Союзу.

Розроблення згаданого вище законопроекту супроводжувалося численними робочими зустрічами та узгодженням позицій з огляду на напрацьований зарубіжний досвід.

Задля вдосконалення механізмів публічного управління у сфері захисту економічної конкуренції необхідно провести такі заходи:

- постійно проводити навчання працівників, забезпечення участі у міжнародних конференціях, здійснювати обмін досвідом з європейськими конкурентними відомствами;
- впровадити сучасні аналітичні інструменти моніторингу ринків;
- запровадити реєстри санкцій, рішень та рекомендацій з метою підвищення прозорості діяльності;
- зосередити увагу на сферах, де є високий ризик монополії, наприклад у сферах енергетики, телекомунікації, транспорту);
- удосконалити механізм накладання штрафів за антиконкурентну поведінку.

В Законі України «Про Антимонопольний комітет України» закріплено його щорічний обов'язок АМК України звітувати перед Верховною Радою України про свою діяльність. Разом із тим, ані законодавчі ані підзаконні акти не унормовують повноту цього звіту та не передбачають закріплення переліку обов'язкових показників, що мають бути відображені у річному звіті Антимонопольного комітету України.

Щорічні звіти про діяльність Антимонопольного комітету України формуються за окремим внутрішнім розпорядчим документом Голови цього відомства, а його наповнення здійснюється без чіткого переліку питань, які розкриватимуться у відповідному звіті. За таких умов унеможлиблюється можливість прослідкувати шляхи та обсяги використання бюджетних коштів, а відображення діяльності Антимонопольного комітету здійснюється лише за тими напрямками діяльності, які викликали найбільший резонанс протягом звітного періоду.

За таких умов також ускладнюється можливість здійснити аналіз прийнятих управлінських рішень та контроль над виконанням короткострокових та довгострокових планів діяльності органу, а також підтримувати чітку стратегію діяльності органу державної влади незалежно

від персоналії, що його очолює, та як наслідок, може виникати погіршення передбачуваності та послідовності у виконанні стратегічних управлінських рішень.

Разом із тим, з аналізу законодавства про захист економічної конкуренції можна дійти висновку, що наразі приділяється досить велика увага діям суб'єктів господарювання, що визнаються порушенням цього законодавства, про що свідчить уточнення, що вони призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи спотворення конкуренції.

З урахуванням зазначеного, оцінка діяльності Антимонопольного комітету України, що полягає в аналізі обсягу вартісного виміру від вжитих його органами дій, хоча і є умовно оціночним критерієм, проте за умови дотримання чіткої формули його розрахунку матиме найбільш показове відображення ефективності роботи цього органу в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волик С.В. Конкуренція: наукові підходи до визначення при побудові систем управління конкурентоспроможністю підприємств. Економічний простір. 2023. 188. <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1352> (дата звернення: 16.11.2024).
2. Герасименко А.Г. Місце України у глобальній економіці: сучасний стан та перспективи. Проблеми системного підходу в економіці. 2020. 4 (78). С.45. http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/4_78_2020_ukr/8.pdf (дата звернення 10.12.2024).
3. Греджева Т. В. Конкуренція в підприємницькій діяльності: теоретичні аспекти. Облік і фінанси АПК: освітній портал. <https://magazine.faaf.org.ua/konkurenciya-v-pidpriemnickiy-diyalnosti-teoretichni-aspekti.html> (дата звернення 12.12.2024).
4. Дзюндзюк В. Б. Ефективність діяльності публічних організацій: монографія. Харків: Видавництво ХарРІ УАДУ "Магістр", 2003. 236 с.
5. Директива 2019/1 Європарламенту та Ради від 11.12.18 щодо надання національним конкурентним відомствам повноважень більш ефективно виконувати функції виконавчої влади та забезпечувати належне функціонування внутрішнього ринку (OJ L11, 14.1.19).
6. Закон України "Про Антимонопольний комітет України" від 26.11.1993 № 3659-ХІІ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text> (дата звернення 09.11.2024).
7. Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23 вересня 2021 року № 1780-ІХ. Офіційний вебпортал парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20#Text> (дата звернення: 16.11.2024).

8. Закон України "Про захист економічної конкуренції" від 11.01.2001 № 2210-III. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (Дата звернення 09.11.2024).
9. Закон України "Про захист від недобросовісної конкуренції" від 07.06.1996 № 236/96-ВР. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-вр#Text> (дата звернення 09.11.2024).
10. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 21 червня 2012 року № 5007-VI. Офіційний вебпортал парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5007-17#Text> (дата звернення: 16.11.2024).
11. Лагутіна В.Д. Конкурентна політика держави в умовах трансформації національної економіки: монографія. К.: КНТУ, 2008. 308 с.
12. Мазаракі А. А., Лагутін В. Д., Герасименко А. Г. Концептуально-методологічні трансформації економічної теорії ХХІ століття: монографія Київ: КНТУ. 2021. 344 с.
13. Масляєва О. О. Економічна сутність категорії «конкурентоспроможність»: дефініція та систематизація. «Ефективна економіка» - наукове фахове видання з питань економіки. 2011.
14. Микуланець С.. Порівняльний аналіз типів ринкових структур. Економіка та суспільство. 2021. №31. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-23> (дата звернення: 16.11.2024).
15. Олійник Д. Сучасні методи оцінки ефективності діяльності органів державного управління. Ефективність державного управління. 2013. Вип. 34. С. 275-283.
16. Олійник Д. Економічна, соціальна і політичні основи ефективної діяльності органів влади. Теорія та практика державного управління. 2012. Вип. 4. С. 242-250.
17. Повідомлення Комісії Європейському Парламенту, Раді, Європейському економічному і соціальному комітету та Комітету регіонів "Стратегія МСП для сталої та цифрової Європи", 10.3.2020, COM(2020) 103 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal->

[content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A103%3AFIN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2020%3A103%3AFIN) (дата звернення 10.12.2024).

18. Повідомлення Комісії Європейському Парламенту, Раді, Європейському економічному і соціальному комітету та Комітету регіонів "Оновлення Нової промислової стратегії 2020: Створення сильнішого Єдиного ринку для відновлення Європи", 25.5.2021, COM(2021) 350 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021DC0350> (дата звернення 10.12.2024).

19. Постанова Кабінету Міністрів України «Про регулювання цін на окремі види продовольчих товарів та забезпечення стабільної роботи виробників продовольства в умовах воєнного стану» від 19 червня 2023 р. № 650. Офіційний вебпортал парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2023-п#Text> (дата звернення: 16.11.2024).

20. Річний звіт АМКУ 2022. <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/641/87f/e95/64187fe957f1c745683055.pdf> (дата звернення 10.12.2024).

21. Розподіл видатків Державного бюджету України на 2023 рік. https://mof.gov.ua/storage/files/Додаток_№3.pdf (дата звернення 10.12.2024).

22. Смирнова К. В. Правове регулювання конкуренції в Європейському Союзі: теорія і практика: монографія / К. В. Смирнова. – 2-ге вид., доп. – Одеса : Фенікс, 2017. – 490 с.

23. Теорія конкурентних переваг. Західноукраїнський національний університет. Опорний конспект лекцій. http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/9833/1/04_%D0%9B%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97.pdf (дата звернення 09.12.2024).

24. Указ Президента України «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» від 11 червня 1998 року № 615/98. Офіційний вебпортал парламенту України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text> (дата звернення: 16.11.2024).

25. Уманців Ю. М., Золіна Д. О. Макроекономічний вимір національної конкурентоспроможності за умов глобалізації. Економічна теорія та право. № 2 (49). 2022. С. 47-71. http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/Economic-Theory-and-Law-2022-2-2_47-71.pdf (дата звернення: 10.12.2024).

26. Установчі договори ЄС: Договір про Європейський Союз і Договір про функціонування Європейського Союзу від 25.03.1957 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text (Дата звернення 09.11.2024).

27. Штундер І. О. Оновлення стратегії формування ефективної зайнятості України: пріоритети і перспективи. Економіка та держава. 2022. №6/2022 С. 40-45. <https://www.nayka.com.ua/index.php/economy/article/view/61/62>. (дата звернення: 10.12.2024)

28. Ясько Ю. І. Інституційне забезпечення конкурентної політики держави. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 19-20. С. 74–79. <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7179&i=11>. (дата звернення: 10.12.2024).

29. Ясько Ю. І. Розвиток конкуренції як фактор посткризового відновлення економіки. Ефективна економіка. 2020. № 10. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8264>. (дата звернення: 10.12.2024).

30. Ясько Ю. І. Механізм реалізації конкурентної політики держави. К: КНТУ. 145(5). 29–41. [https://doi.org/10.31617/1.2022\(145\)02](https://doi.org/10.31617/1.2022(145)02). (дата звернення: 10.12.2024).

31. Agreement between the European Communities and the Government of Canada regarding the application of their competition laws. Official Journal. 1999. L. 175. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.1999.175.01.0050.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A1999%3A175%3ATOC (дата звернення: 10.12.2024).

32. Agreement between the European Community and the Government of Japan concerning cooperation on anticompetitive activities. Official Journal. 2003. L. 183.

33. Case C-41/90 Klaus Höfner and Fritz Elser v. Macrotron GmbH. 1993. ECR I-1979. Case C-303/99 Wouters v. Algemene Raad van de Nederlandsche Orde van Advocaten. 2002. ECR I-1577. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1689d986-8f43-4ecc-a389-bb324927dfc5.0002.06/DOC_1&format=PDF. (дата звернення: 10.12.2024).

34. Commission Communication, Guidelines on Art. 81 (3) of the Treaty. 2004. OJ. P. 13.

35. Commission Notice on agreements of minor importance which do not appreciably restrict competition under Article 81(1) of the Treaty establishing the European Community (de minimis) OJ. 2001. P. 13-15.

36. Commission notice on the definition of the relevant market for the purposes of Community competition law OJ. 1997. P. 5-13.

37. Commission Regulation (EU) No 1218/2010 of 14 December 2010 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union to certain categories of specialization agreements. Official Journal. 2010. L. 335. P. 43-47.

38. Commission Regulation 330/2010 of 20 April 2010 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union to categories of vertical agreements and concerted practices. Official Journal. 2010. L. 102. P. 1-7.

39. Council Regulation (EC) no 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid in Articles 81 and 82 of the treaty. Official journal 2003 L. 1. P. 1-25.

40. Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings. P. 1-22.

41. Council Regulation No 659/1999 of 22 March 1999 laying down detailed rules for the application of Article 93 (now Art.88) of the EC Treaty. Official Journal. 1999. L. 83/1. P. 1-9.
42. Communication from the Commission – Notice – Guidelines on the application of Article 81(3) of the Treaty OJ. 2004. P. 97-118.
43. Compendium of Legislation of Ukraine on Protection of Economic Competition Volume I. Antimonopoly Committee of Ukraine. 2012.
44. Directive (EU) 2019/633 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on unfair trading practices in business-to-business relationships in the agricultural and food supply chain. <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/633/oj> (Дата звернення 16.11.2024).
45. Maher I. Regulation and Modes of governance in EC Competition Law: What's New in Enforcement Fordham International Law Journal. 2008. P. 37-89; Petit N. From Hard to Soft Enforcement of EC Competition Law – A Bestiary of "Sunshine" Enforcement Instruments. Alternative Enforcement Techniques in EC Competition Law. Settlement, Commitments and Other Novel Instruments. Brussels. 2009. P. 183.